

Arktis i en brydningstid

Forslag til strategi
for aktiviteter i det arktiske område

INDHOLDSFORTEGNELSE

1. SAMMENFATNING OG MÅLSÆTNINGER	5
2. INDLEDNING	7
2.1. ARKTISK KONFERENCE	7
3. HJEMMESTYREORDNINGEN	8
3.1. HISTORISK BAGGRUND	8
3.2. MULIGHEDERNE FOR OVERFØRSEL AF KOMPETENCE TIL HJEMMESTYRET OG TILSKUDSFINANSIERING	8
3.3. RÅSTOFORDNINGEN	9
3.4. FORHOLDET TIL UDLANDET	9
3.5. OPGRADERING AF THULE-RADAREN	10
3.6. GRØNLANDSK-DANSK SELVSTYREKOMMISSION	10
4. SUVERÆNITETSHÆVDELSE	11
4.1. FORSVARETS MYNDIGHEDER I GRØNLAND	12
4.2. KONTINENTALSOKKELPROJEKTET	12
4.3. BEREDSKAB TIL SØS	13
5. ARKTISK OG NORDISK SAMARBEJDE	13
5.1. ARKTISK RÅD	13
5.2. EU'S NORDLIGE DIMENSION OG DET ARKTISKE VINDUE	15
5.3. EU-PARTNERSKAB	15
5.4. EU- OLT SAMT GRØNLAND-DANMARK UDVIKLINGSSAMARBEJDE	16
5.5. EU-PROGRAMADGANG	17
5.6. NORDISK SAMARBEJDE	17
6. OPRINDELIGE FOLK I ARKTIS	18
6.1. ERFARINGER FRA HJEMMESTYREORDNINGEN	18
6.2. STRATEGI FOR OPRINDELIGE FOLKS RETTIGHEDER	18
6.3. TRADITIONEL VIDEN	18
6.4. OPRINDELIGE FOLK I ARKTIS	19
6.5. LEVEVILKÅR	19
6.6. DEN MENNESKELIGE DIMENSION	20
6.7. KLIMAÆNDRINGER	20
6.8. LEVENDE RESSOURCER	20
6.9. PERSPEKTIVER	20
7. ENERGI OG MINERALER	21
7.1. VANDKRAFT	21
7.2. BRINT	22
7.3. KULBRINTER	22
7.4. ANDRE MINERALSKE RÅSTOFFER	23
8. BESKYTTELSE OG BÆREDYGTIG UDNYTTELSE AF NATUREN	24
8.1. FISKERI	24
8.2. FANGST	25
8.3. FLORA OG FAUNA	25

9. VEJR, KLIMA, NATUR OG MILJØ	26
9.1. VEJRFORHOLD	26
9.2. KLIMAÆNDRINGER	27
9.3. FORURENING	29
9.4. LANDSPANLÆGNING	29
9.5. GEODATA	30
9.6. SÆRLIGE BEVILLINGER TIL MILJØ- OG NATURARBEJDE SAMT TIL KLIMAAARBEJDE I DEN DANSKE DEL AF ARKTIS - DANCEA.....	31
 10. FORSKNING	 32
 11. INFRASTRUKTUR	 33
11.1. ØGET SEJLADS I ARKTIS	33
11.2. LUFTFART	34
 12. HANDEL OG ERHVERV	 35
12.1. HANDELSAFTALER OG FORPLIGTELSE.....	35
12.2. VETERINÆRE OG PLANTESUNDHEDSMÆSSIGE GODKENDELSER AF GRØNLANDSK EKSPORT	35
12.3. INTERNATIONAL AFSÆTNING AF GRØNLANDSK KUNSTHÅNDVÆRK	36
12.4. TURISMEFREMME.....	36
12.5. PULJER TIL ARKTISK ERHVERVSUDVIKLING OG INNOVATION.....	37
 13. JOINT COMMITTEE	 38
13.1. KULTUR OG UDDANNELSE	38
13.2. FORSKNING, SUNDHED, TEKNOLOGI OG MILJØ	39
13.3. HANDEL, TURISME, ENERGI OG LOGISTIK	40
 14. KULTURELT SAMARBEJDE I ARKTIS	 40
 15. GRØNLANDSKE VIDEREGÅENDE UDDANNELSER	 41
15.1. UNIVERSITETSCENTER	41
15.2. ARKTISK TEKNOLOGI	42
15.3. FJERNUNDERVISNING.....	42

KOMMISSORIUM

Forslag til strategi for aktiviteter i det arktiske område

Globaliseringen og den teknologiske udvikling er hastigt på vej til at ændre meget af det, vi i menneskeheden har opfattet som absolutte grundvilkår. Det gælder ikke mindst for egne af verden, hvor geografi og klima altid har udgjort en helt særlig udfordring, som bl.a. Grønland og Arktis. Samtidig vil klimaændringerne i stigende grad gøre de arktiske områder tilgængelige, også for andre. Alt i alt må man forudse store ændringer i både aktivitetsniveau og livsvilkår.

Rigsfællesskabet er godt rustet til at håndtere de nye opgaver og udfordringer, som følger af et øget fokus på Arktis. For det første er der siden Hjemmestyrets indførelse etableret og udviklet et nært og smidigt samarbejde mellem grønlandske og danske myndigheder om interessevaretagelsen. For det andet er der i Grønland sket en løbende kompetenceudvikling, og for det tredje er der et nært samarbejde mellem grønlandske og danske forskningsinstitutioner. Skønt udgangspunktet således er godt, stiller de nye udfordringer skærpede krav til samarbejde og kommunikation mellem parterne og på tværs af traditionelle faggrænser, og de stiller krav om øget inddragelse af formelle og uformelle netværk.

I erkendelse af de ændrede grundvilkår nedsatte udenrigsminister Per Stig Møller og landsstyremedlem Josef Motzfeldt i august 2006 en fælles grønlandsk-dansk arbejdsgruppe, der skulle fremkomme med forslag til en strategi for Rigsfællesskabets satsning på området.

Dette forslag til strategi er blevet til i et åbent grønlandsk-dansk samarbejde. De enkelte kapitler giver et overblik over den aktuelle status og indeholder operative målsætninger om den mulige vej frem. Det er første gang, at der således foreligger et samlet overblik over de grønlandsk-danske indsatser vedr. Arktis.

1. Sammenfatning og målsætninger

Forslaget til arktisk strategi giver et øjebliksbillede af de mange og forskelligartede aktiviteter, der udfolder sig i samarbejde mellem Hjemmestyret og rigsmyndighederne. Strategiforslaget indeholder en række målsætninger for arbejdet, der har et dobbelt sigte: 1) at understøtte og styrke Grønlands udvikling mod øget selvstyre, og 2) at fastholde Rigsfællesskabets position som en væsentlig aktør i Arktis.

Rigsfællesskabet har et godt afsæt for at løfte disse opgaver. Det grønlandsk-danske samarbejde er vel-etableret og godt funderet, og samarbejdet drager nytte af, at danske forskningsinstitutioner og styrelser har en moderne viden baseret på en meget lang tradition for grønlandsforskning.

Selv om de ydre rammer for arbejdet er til stede, betyder det høje aktivitetsniveau, at der er behov for en overordnet og samlende indsats. Med Grønlands udvikling mod øget selvstyre, og med klimaændringerne og de deraf følgende udfordringer, er der behov for, at der i et samarbejde mellem Hjemmestyret og rigsmyndighederne – og i respekt for kompetencefordelingen mellem Grønland og Danmark – skabes en samlet og aktiv arktisk politik, som balancerer de forskellige interesser og mål. Nærværende strategi beskriver under ét det mangefacetterede arbejde, der i dag udføres i Hjemmestyret og rigsmyndighederne vedrørende Arktis og kan herved bidrage til øget fokus på området.

Det er væsentligt at fastholde, at de udenrigs- og sikkerhedspolitiske problemstillinger i Arktis håndteres i overensstemmelse med internationale retsprincipper og gældende traktater. Derfor afholder Danmark/Grønland en **Arktisk Konference** d. 28. maj 2008 med deltagelse fra Canada, Norge, Rusland og USA. Det er i Rigsfællesskabets interesse at placere sig centralt i de videre politiske processer omkring udviklingen i Arktis, således at man kan påvirke udviklingen på basis af de nævnte retsprincipper.

De ændrede levevilkår gør det nødvendigt at arbejde med nye målsætninger og rammer for en **bæredygtig udvikling** i regionen. På *energi- og mineralområdet* skal der sikres en stabil og miljømæssigt forsvarlig udvikling, og der skal løbende ske forskning og fremtidssikring. Bæredygtig udvikling indebærer bevarelse af den biologiske mangfoldighed og en fornuftig udnyttelse af de *levende ressourcer*, både når det gælder fisk og havpattedyr. Fangst af sæl og hval har stadig en væsentlig økonomisk betydning i Grønland, og det er en løbende udfordring at fastholde, at denne fangst er en legitim aktivitet, når den foregår på et biologisk bæredygtigt grundlag. Den økonomiske globalisering giver nye muligheder og udfordringer for *handel og turisme*. Den store udfordring her vil være at tilvejebringe ny muligheder og markeder for grønlandske produkter gennem handelsaftaler og nedbrydelse af barrierer. Gennem innovation skal der udvikles produkter, som er af interesse på udenlandske markeder. Endvidere søges turismen i Grønland fremmet som led i den overordnede grønlandske indsats for at skabe alternative beskæftigelses- og indtægtsmuligheder i forhold til den traditionelle fiskerisektor og fangererhvervet.

Det kan ikke afvises, at *skibstrafikken* i Arktis intensiveres, herunder langs Grønlands øst- og vestkyst. En øget trafik giver på den ene side øget risiko for olieudslip og andre større forureninger, men giver også nye muligheder for handel og for beskæftigelse i forbindelse med transittrafik.

Med henblik på at kunne klare sig i den globaliserede verden og i sin udvikling hen imod øget selvstyre har Grønland behov for en generel opkvalificering af arbejdskraften. Hjemmestyret har derfor iværksat en ekstraordinær *uddannelsesindsats* med henblik på både at få flere uddannet, og få arbejdsstyrken efter- og videreuddannet. I den gældende bloktilskudsaftale er der ligeledes omprioriteret midler til et sektorprogram for uddannelse og erhvervsudvikling i Grønland.

Det **arktiske miljø** er under pres i disse år, herunder på *natur- og miljøområdet*. Arktis påvirkes voldsomt af klimaforandringerne, og Grønland – herunder særlig Grønlands indlandsis – tiltrækker international opmærksomhed. Det giver gode muligheder for at styrke *klimaforskning* og for at påvirke den internationale opinion.

Grønland/Danmark skal udnytte den særlige beliggenhed og de muligheder, som Grønland giver for *forskning* på internationalt niveau samt den internationale interesse for området til at skabe mulighed for, at Grønland/Danmark kan være med og i nogle tilfælde førende på internationalt niveau. Grønland/Danmark skal derfor i de internationale forskningsorganisationer og –miljøer arbejde for, at den grønlandsk-danske arktiske forskning (for)bliver en del af det internationale forskningssystem.

Rigsfællesskabets arktiske dagsorden skal fremmes gennem bilateralt samarbejde og i det eksisterende regionale samarbejde. I *Arktisk Råd* står spørgsmål om bæredygtig udvikling, oprindelige folk og miljøspørgsmål, især vedrørende forurening og klima centralt. Den danske formandskabsperiode 2009-11 i Arktisk Råd skal samtænkes med relaterede aktiviteter med henblik på at styrke rigsfællesskabets hovedprioriteringer i det arktiske samarbejde. I forholdet til *EU* skal Rigsfællesskabet arbejde for, at EU udvikler en heldækkende arktisk politik og ikke kun en arktisk politik som led i transport, energi, klima, fiskeripolitik osv. Dette skal bl.a. ske ved, at Danmark arbejder for at realisere forslaget om ”Den 2. konference om Det arktiske vindue i Den nordlige dimension”.

I *Nordisk Ministerråd* skal Danmark og Grønland i de forskellige ministerråd støtte og videreudvikle arktiske initiativer, herunder fælles nordiske satsninger gennem Nordisk Ministerråd, i Arktisk Råd og relevante regionale arktiske sammenhænge. Danmark har formandskabet for Nordisk Ministerråd næste gang i 2010. Danske formandskabsprogrammer i Nordisk Ministerråd vil fremover medtænke arktiske spørgsmål aktivt i sine programmer og prioriteringer.

Nærværende forslag til arktisk strategi er udtryk for de respektive arbejdsgruppers, dvs. embedsmænds og eksperters, vurderinger af samarbejdspotentialerne mellem Danmark og Grønland på en række, ikke prioriterede, områder. De områder, der beskrives i forslaget til strategi, er alle forankret indenfor eksisterende rammer, herunder hvad angår ressortfordeling og ansvarsfordeling mellem Staten og Hjemmestyret. Målet har været - for første gang - at få en sammenhængende beskrivelse af opgaverne for på den måde at kunne udnytte eksisterende ressourcer optimalt gennem samtænkning af indsatser og effektiv koordination indenfor Rigsfællesskabet.

Forslaget er således en fremstilling af igangværende aktiviteter og den mulige fremtidige retning, samarbejdet kan gå. Med forslaget til strategi lægges der ikke op til en nærmere prioritering af de mulige indsatser, idet dette ikke har været indeholdt i arbejdsgruppernes mandat. Af samme årsag udløser forslaget til strategi ikke nye midler. Såfremt aktiviteter som følge af den arktiske strategi vil medføre merudgifter, vil sådanne udgifter skulle afholdes indenfor de relevante myndigheders eksisterende rammer.

2. Indledning

De ændrede grundvilkår har medført et paradigmeskift i udviklingen i Arktis i de senere år. Hvor vægten hidtil har ligget på bæredygtig udvikling og beskyttelse af det sårbare arktiske miljø, er der stigende opmærksomhed på, at konsolidering og udvikling af de arktiske samfund må baseres på en økonomisk udvikling. Derfor er der behov for en bred strategi som forholder sig til erhvervsudvikling indenfor f.eks. fiskeri-, energi- eller råstofområdet og til de socioøkonomiske aspekter af en sådan udvikling.

Det arktiske område var i efterkrigsårene præget af spændinger mellem øst og vest. Efter den kolde krig voksede der et samarbejde frem mellem de arktiske lande, båret af nødvendigheden for en aktiv, fælles stillingtagen til den grænseoverskridende forurening i regionen. Den ny tids indsats skal forholde sig til de udfordringer, som klimaændringerne frembyder. Disse ændringer vil påvirke biodiversitet, ressourceudnyttelse og økonomi. Klimaforandringer har især vist sig i de arktiske områder med konkrete og følelige konsekvenser for befolkningen. Det tætte bånd mellem kultur og natur, og det forhold at de bærende erhverv er baseret på de naturlige ressourcer, gør således befolkningerne i Arktis sårbare overfor disse ændringer.

Arktis har i de senere år fået en central placering på verdenskortet. Der er en stigende international opmærksomhed på regionens betydning og værdi. Et eksempel herpå er den bæredygtige fangst af havpattedyr, som ikke længere blot er en lokalt udført subsistensaktivitet men en politisk udfordring af betydning langt ud over Rigsfællesskabets grænser. Den grønlandske fangers ret til at skyde sæl eller hval er blevet et anliggende for internationale samarbejdsorganisationer, ngo'er, uformelle netværk og engagerede enkeltpersoner. Den politiske globalisering er en realitet, som stiller krav om en samlet strategi med henblik på en effektiv interessevaretagelse.

2.1. Arktisk konference

Med henblik på at sikre, at Rigsfællesskabet placerer sig centralt og som ledende aktør i de videre processer omkring udviklingen i Arktis afholdes der en Polarhavskonference i Grønland d. 28. maj med ministre fra Canada, Norge, Rusland og USA.

Danmark og Grønland har en klar udenrigs- og sikkerhedspolitisk interesse i, at de nye udfordringer og muligheder, som bl.a. klimaforandringerne kan medføre i Arktis, håndteres i overensstemmelse med internationale retsprincipper og gældende traktater, dvs. gennem dialog, samarbejde og forhandling. Desuden er der et klart behov for at drøfte rammerne for en bæredygtig udvikling i regionen set i lyset af de ændrede levevilkår for lokalbefolkningen, der forudses som følge af klimaforandringerne, hvis store dele af isen smelter som følge af global opvarmning. Klimaforandringerne betyder også, at Arktis bliver mere tilgængelig f.eks. for turisme. En øget skibstrafik omkring Arktis vil således medføre nye udfordringer for så stort et område med få ressourcer til at træffe de fornødne hjælpeforanstaltninger i tilfælde af nødsituationer.

Målet for konferencen var derfor en politisk erklæring, hvori de fem lande har bekræftet,

- at man vil agere i overensstemmelse med de eksisterende retlige rammer, herunder FN's havretskonvention, i relation til Arktis;
- at det overordnede mål er en bæredygtig, økonomisk udvikling af området med inddragelse af områdets oprindelige befolkninger;
- at man vil undersøge mulighederne for et tættere operativt samarbejde i Polarhavet, bl.a. om søredning og sejladsikkerhed;

Konferencen falder fint i tråd med de generelle målsætninger for det Internationale Polarår, der løber i perioden 2007 – 2009. Derudover står Danmark overfor at skulle afløse Norge som formand for Arktisk Råd fra foråret 2009, og vil i kraft heraf have en god platform for at følge op på eventuelle initiativer, der måtte udspringe fra konferencen.

Konferencen vil bidrage til markedsføringen af Grønland og Danmark som aktive internationale aktører både generelt i forhold til fredelig international konflikthåndtering og styrkelse af den internationale retsorden og konkret i forhold til udfordringerne i de arktiske områder. Endvidere vil konferencen bidrage til at profilere Rigsfællesskabet som udfarende kraft i forhold til samspillet mellem klima og udenrigspolitik og dermed bidrage til at skabe interesse om COP15 og den globale klimadagsorden.

3. Hjemmestyreordningen

3.1. Historisk baggrund

Den grønlandske hjemmestyreordning blev etableret ved lov nr. 577 af 29. november 1978 om Grønlands Hjemmestyre. Sammen med grundloven udgør hjemmestyreloven grundlaget for Grønlands forfatningsmæssige stilling i riget. To af Folketingets medlemmer vælges, jf. grundloven, i Grønland.

Hovedformålet med indførelsen af hjemmestyret har været at overføre kompetence og dermed ansvar fra danske politiske myndigheder til grønlandske politiske myndigheder i erkendelse af den særstilling, som Grønland i national, kulturel og geografisk henseende indtager indenfor riget. I lovens § 1 er det således fastslået, at Grønland er et særligt folkesamfund inden for det danske rige.

Hjemmestyremyndighederne har den regelfastsættende kompetence på overtagne sagsområder, forvalter de samfundsopgaver, der overtages fra staten og varetager et selvstændigt økonomisk ansvar for opgavernes løsning.

Hjemmestyremyndighederne i Grønland består af en folkevalgt forsamling - Landstinget - samt en forvaltning, der ledes af landsstyret. Hjemmestyreloven indeholder i øvrigt ikke nærmere regler om disse organers sammensætning m.v., men har overladt det til hjemmestyret selv at fastsætte bestemmelser herom.

I hjemmestyreloven anerkendes det grønlandske sprog som hovedsproget. Der skal undervises grundigt i det danske sprog. Begge sprog kan anvendes i offentlige forhold. I 1985 anerkendtes ved lov et særligt grønlandsk flag.

3.2. Mulighederne for overførsel af kompetence til Hjemmestyret og tilskudsfinansiering

De sagsområder, som ifølge hjemmestyreloven kan overtages af hjemmestyret, er i dag i det væsentlige overtaget. Sundhedsvæsenets overførsel i 1992 var den seneste store opgaveoverførsel.

Hjemmestyret har således i dag den lovgivende og administrative myndighed på de væsentligste områder, som berører den grønlandske borgers dagligdag.

Af sagsområder, som hjemmestyret ikke har overtaget, kan nævnes: retsvæsenet, politiet, kriminalforsorgen, kriminalretten, det formueretlige område, det person-, familie- og arveretlige område, råstofområdet, udlændingeområdet, områderne vedrørende den finansielle sektor og forsikringsvirksomhed, størstedelen af veterinærområdet, dele af området vedrørende kvalitetskontrol med fisk og fiskevarer, det immaterialretlige område, dele af søfartsområdet, luftfartsområdet, arbejdsmiljøområdet, størstedelen af havmiljøområdet.

Hjemmestyreloven er baseret på princippet om, at lovgivningsmagt og bevillingsmyndighed må følges ad, men opererer samtidig med muligheder for overtagelse af sagsområder, dels til egenfinansiering, dels med statslig tilskudsfinansiering.

De danske myndigheder bevarer på disse tilskudsfinansierede områder det overordnede ansvar, hvor ministeren har et ansvar for, at hjemmestyret overholder de rammer, der er fastsat i den konkrete bemyndigelseslov. Ministerens ansvar går på den anden side ikke videre.

Staten yder et årligt bloktilskud til medfinansiering af de områder, der er overtaget med statslig tilskudsfinansiering iht. hjemmestyrelovens § 5. Herved har hjemmestyret en betydelig frihed til at prioritere dets samlede opgaver inden for de rammer, der ligger i den bemyndigelseslov, hvorved sagsområdet er overført til hjemmestyret.

Hjemmestyreloven angiver en række høringsmekanismer og samarbejdsprocedurer, som skal sikre varetagelsen af Grønlands interesser. Efter praksis forelægges regeringens forslag til love, der omfatter eller vil kunne sættes i kraft for Grønland, for hjemmestyret til udtalelse inden fremsættelsen for Folketinget. Tilsvarende høringsprocedurer gælder for administrative forskrifter og udkast til traktater, jf. nedenfor.

3.3. Råstofordningen

For råstofområdet er fastsat en særlig ordning i hjemmestyreloven med en fælles beslutningskompetence for stat og hjemmestyre, der udmøntes ved folketingslove. Råstofforvaltningen blev pr. 1. juli 1998 efter aftale mellem regeringen og landsstyret overført til hjemmestyret. Den fælles beslutningskompetence i henhold til hjemmestyreloven er uændret, ligesom lovgivningskompetencen på området fortsat er i Folketinget.

I henhold til gældende lov om mineralske råstoffer i Grønland skal eventuelle indtægter på op til 500 mio. kr. (årligt) deles ligeligt mellem stat og hjemmestyre. Indtægtsdelingen af beløb herudover fastsættes ved forhandlinger mellem regering og hjemmestyre.

3.4. Forholdet til udlandet

Regeringen har efter grundloven kompetencen til at indgå folkeretlige forpligtelser (traktatkompetencen) samt ansvaret for udenrigspolitikken.

Efter forhandlinger med Grønlands landsstyre gennemførtes lov nr. 577 af 24. juni 2005 om Grønlands landsstyres indgåelse af folkeretlige aftaler (fuldmagtsloven), der trådte i kraft den 26. juni 2005. Med loven har landsstyret fået mulighed for på rigets vegne at forhandle og indgå folkeretlige aftaler med fremmede stater og mellemfolkelige organisationer, som fuldt ud angår sagsområder, der er overtaget af de grønlandske myndigheder.

Til styrkelse af samarbejdet på det udenrigspolitiske område underskrev regeringen og landsstyret i 2003 herudover en fælles principerklæring om Grønlands inddragelse i udenrigs- og sikkerhedspolitikken (Itilleq-erklæringen).

Erklæringen fastslår bl.a., at: ”Når sådanne spørgsmål af særlig interesse for Grønland måtte kræve internationale forhandlinger, er det naturlige udgangspunkt, at landsstyret deltager i sådanne forhandlinger sammen med regeringen for at gøre grønlandske synspunkter og interesser gældende”.

Ud over den inddragelse, der således sker af landsstyret i henhold til Itilleq-erklæringen, hører Grønlands Hjemmestyre forinden ratifikation af internationale aftaler, der omfatter Grønland, dvs. både de internationale aftaler, som hjemmestyret som følge af Itilleq-erklæringen har deltaget i forhandlingerne om, og øvrige internationale aftaler, der omfatter Grønland.

Bortset fra særlige områder, som f.eks. vedrørende menneskerettigheder, vil det normalt være muligt at tiltræde internationale aftaler med virkning alene for Danmark, således at Grønland selvstændigt kan træffe beslutning om, hvorvidt den pågældende aftale ønskes anvendt i forhold til Grønland.

Den lovgivningskompetence, som hjemmestyret har opnået i forbindelse med overtagelsen af sagsområder, er begrænset af de til enhver tid bestående traktatmæssige og andre internationale rettigheder og forpligtelser, ligesom det påhviler hjemmestyret at sikre, at hjemmestyrets lovgivning er i overensstemmelse med de internationale forpligtelser, der også omfatter Grønland.

Med det formål at lette og fremme samarbejdet mellem Udenrigsministeriet og Grønlands Hjemmestyres Udenrigsdirektorat underskrev udenrigsministeren og landsstyremedlemmet for udenrigsanliggender i foråret 2005 en administrativ samarbejdsaftale.

3.5. Opgradering af Thule-radaren

Grønland er som en del af Rigsfællesskabet medlem af NATO og er derfor også omfattet af Washington-traktaten siden 1949.

USA's tilstedeværelse i Grønland er reguleret i Forsvarsaftalen af 1951 ("Overenskomst i henhold til Den Nordatlantiske Traktat mellem regeringerne i Kongeriget Danmark og Amerikas Forenede Stater om forsvaret af Grønland"). De steder i Grønland, hvor USA har haft militære installationer, er i overensstemmelse med aftalen blevet kaldt forsvarsområder. Her har USA haft vidtgående beføjelser mht. drift og indretning af sine installationer. Forsvarsaftalen er ikke og har aldrig været tænkt som en altomfattende aftale, men snarere som en ramme for USA's tilstedeværelse i Grønland. Denne ramme er siden 1951 løbende blevet udfyldt af tillægsaftaler.

Den amerikanske anmodning i december 2002 om anvendelse af Thule-radaren som varslingsradar i det amerikanske missilforsvarssystem førte bl.a. til en modernisering af Forsvarsaftalen af 1951. Et tæt dansk-grønlandsk samarbejde om håndteringen af henvendelsen førte til, at Danmark, Grønland og USA undertegnede Igaliku-aftalen den 6. august 2004, der medførte en opgradering af Thule-radaren, der kan være operationel i 2009.

Sådanne udfordringer fordrer et tæt dansk/grønlandsk parløb, hvilket forhandlingerne med USA var et godt eksempel på. Der blev sat handling bag Itilleq-principerklæringen af maj 2003 om medinddragelse, medindflydelse og ligeværdighed i spørgsmål af særlig betydning for Grønland.

3.6. Grønlandsk-dansk selvstyrekommission

Med henblik på at øge det grønlandske folks selvbestemmelse i størst muligt omfang – inden for rammerne af det eksisterende rigsfællesskab – nedsatte regeringen og landsstyret den 21. juni 2004 en Grønlandsk-dansk selvstyrekommission. Kommissionen skal i henhold til kommissoriet, med udgangspunkt i Grønlands nuværende forfatningsmæssige placering og i overensstemmelse med det grønlandske folks selvbestemmelsesret i henhold til folkeretten, overveje og stille forslag om, hvorledes de grønlandske myndigheder kan overtage yderligere kompetence, hvor dette er forfatningsretligt muligt. Kommissionen skal basere sit arbejde på princippet om, at der skal være overensstemmelse mellem rettigheder og pligter. Kommissionen skal overveje og stille forslag om en nyordning vedrørende det økonomiske mellemværende mellem Grønland og Danmark.

Selvstyrekommissionens drøftelser omfatter bl.a. spørgsmålet om råstoffer i undergrunden, selvstyrets finansiering samt samarbejde om udenrigsområdet. Målet med arbejdet er et udforme en ny selvstyrelov, der skal træde i stedet for hjemmestyreloven.

Selvstyrekommissionen afsluttede sit arbejde d. 17. april 2008, og kommissionens betænkning blev primo maj afleveret til regeringen og landsstyret.

4. Suverænitetshævdelse

Forsvarets overordnede indsats i Grønland vedrører suverænitets- og myndighedsopgaver, der påhviler rigsmyndighederne. Tilstedeværelsen er en statsforpligtelse, der udspringer af rigsfællesskabet. Heraf udspringer mulighederne og kapaciteten til at løse forsvarets øvrige opgaver i Grønland. Opgaverne løses integreret i kraft af forsvarets permanente tilstedeværelse i området året rundt med kommando-myndigheder, skibe, fly, m.v.

Overvågning af territorialfarvandet er grundlaget for suverænitetshævdelse og afvisning. Områderne afpatruljeres med en sådan intensitet,

- at der kan opbygges et normalbillede af aktiviteterne i territorialfarvandene med tilstødende farvande, og afvigelser herfra kan konstateres,
- at ulovligt ophold ikke kan foregå systematisk eller uobserveret over en længere periode,
- at konstaterede overtrædelser og ulovlige aktiviteter registreres med sådanne midler, at retsforfølgelse er mulig, samt
- at konstaterede ulovligheder bringes til ophør.

Grønlands Kommando er ansvarlig for hævdelse af suveræniteten af grønlandsk sø- og luftterritorium, herunder at bestemmelser vedrørende fremmede orlogsfartøjers og militære luftfartøjers adgang til dansk område under fredsforhold efterleves. Sideløbende med suverænitetshævdelsen af søterritoriet udføres farvandsovervågning og fiskeriinspektion. Forsvaret forestår desuden udøvelse af politimyndighed på det grønlandske søterritorium.

Overvågningen af søterritoriet foretages ved indsættelse af skibe og fly primært i og over de isfri farvandsafsnit på Grønlands vest- og østkyst¹. I Nordøstgrønland overvåges kystområderne af Slædepatruljen Sirius i månederne februar til juli samt november/december, og i juli til september under depotudlægning med fly, helikopter og båd.

I sammenhæng med suverænitetshævdelsen varetages fiskeriinspektion, der gennemføres med fly og skibe, og som har til formål at beskytte de sårbare naturressourcer, der er det væsentligste økonomiske grundlag for det grønlandske samfund. Flyene indsættes til lokalisering og identifikation af fiskefartøjer. Skibe indsættes til kontrol af fiskefartøjernes fangster, herunder til egentlige kontrolbesøg, der omfatter kontrol af fangst, redskaber, fangstjournaler og andre skibsdokumenter. Fiskeriinspektion med skibe og fly kan ikke umiddelbart erstattes af andre tiltag som f.eks. landingskontrol af de enkelte fiskefartøjer. Landingskontrol er utilstrækkelig, da der for de store, udenlandske fartøjer i høj grad er tale om forarbejdning ombord, ligesom landing sjældent finder sted i Grønland. Endvidere er det ikke muligt fra land at konstatere, hvilke fangstredskaber, der har været anvendt.

Forsvarskommissionen af 2008 skal stille forslag til en fortsættelse af forsvarets udvikling i de kommende år. Som en del af kommissionens arbejde skal bl.a. foretages en vurdering af den sikkerhedspolitiske situation i lyset af udviklingen i de arktiske egne, herunder på energi-, råstof- og forsyningsområdet samt den geopolitiske udvikling i øvrigt.

¹ Besejlingen foregår normalt fra området ca. 200 sømil syd for Grønlands sydspids og indtil ca. 77 graders nordlig bredde på vestkysten (på højde med Thule). På østkysten af Grønland foregår besejlingen normalt indtil ca. 71 graders nordlig bredde (på højde med Jan Mayen). Dette overvågede havområde strækker sig ca. 200 sømil fra Grønlands kystlinie og udgør et areal på 470.000 kvadratsømil.

4.1. Forsvarets myndigheder i Grønland

Forsvarets myndigheder i Grønland er Grønlands Kommando i Grønnedal, Station Nord, Siriuspatruljen (Daneborg), Forsvarets Vagt i Mestersvig, Luftgruppe Vest samt forbindelsesofficerselementet ved Thule Air Base.

Grønlands Kommando i Grønnedal er direkte underlagt Forsvarskommandoen. Chefen har ansvaret for Grønlands Kommandos samlede virksomhed og for forholdet til danske og grønlandske myndigheder. Der afholdes bl.a. halvårslige gensidige orienteringsmøder med Hjemmestyret.

Forsvarets enheder har til opgave at udføre suverænitetshævdelse og overvågning, fiskeriinspektion, eftersøgning og søredning, assistance til politiet og skattemyndighederne, hjælp til det civile samfund, miljøovervågning samt maritim forureningsbekæmpelse. Herudover ydes der støtte til en række videnskabelige aktiviteter, såfremt det er foreneligt med de primære militære opgaver.

De særlige klimatiske forhold i Grønland betyder, at en del af suverænitetshævdelsen varetages af Slædepatruljen Sirius, der har hjemsted og base ved Daneborg på Grønlands østkyst. Sirius patruljerer og udøver politimyndighed i den ubeboede del af Grønlands nordøstkyst med et areal på 165.000 kvadratkilometer. Sirius støttes bl.a. af Station Nord.

Målsætning

- En fortsat synlig tilstedeværelse af forsvaret i Grønland.
- En øget grønlandsk deltagelse i udførelsen af suverænitetshævdelses- og overvågningsopgaver samt andre kontrolopgaver.

4.2. Kontinentalsokkelprojektet

Danmark ratificerede i 2004 – med tilslutning fra Færøerne og Grønland – FN's havretskonvention af 1982. Fra tidspunktet for ratifikationen, som for Danmarks vedkommende skete den 16. december 2004, har et land 10 år til at fremsætte krav om udvidelse af retten til havbunden ud over 200 sømil. I det omfang Danmarks krav anerkendes af Kommissionen for Kontinentalsoklens Grænser (CLCS), opnås en eksklusiv ret over havbundens levende og ikke-levende ressourcer, samt muligheden for at etablere miljømæssige kriterier for anvendelsen af området.

For Danmark, Færøerne og Grønland er der 5 interessante områder, heriblandt området op imod Nordpolen. Der er tale om tre områder syd, øst og nord for Grønland og to områder nord og syd for Færøerne. For at kunne dokumentere kravet om retten til udvidet kontinentalsokkel har Regeringen igangsat kontinentalsokkelprojektet i samarbejde med det færøske Landsstyre og Grønlands Landsstyre og med deltagelse af danske, færøske og grønlandske institutioner.

Kontinentalsokkelprojektet har til opgave at identificere de områder, hvor krav om retten til udvidet kontinentalsokkel kan fremsættes, samt at indsamle, tolke og dokumentere de nødvendige data til brug for en kravfremsættelse over for FN (CLCS).

Der er på finansloven fra 2002 - 2010 afsat ca. 227,8 mio. kr. til projektet, inkl. undersøgelsen af området nord for Grønland. Det færøske Landsstyre finansierer 28 af 54 mio. kr. i forbindelse med udgifterne til undersøgelserne af de færøske områder. Den resterende del finansieres af den danske stat.

Der er etableret et kontaktudvalg med repræsentanter for de berørte danske ministerier, Færøernes Landsstyre og Grønlands Landsstyre. Ministeriet for Videnskab, Teknologi og Udvikling er bevillingsansvarlig.

Kontaktudvalget skal følge det samlede kontinentalsokkelprojekt herunder drøfte og vurdere mulighederne og den nødvendige dokumentation for at rejse eventuelle krav i de fem områder.

Til at forestå det praktiske i forbindelse med de enkelte delprojekter, herunder tilvejebringe det tekniske grundlag for en ansøgning til CLCS (FN's sokkelkommission), er nedsat to styregrupper for henholdsvis Grønland og Færøerne.

I den grønlandske styregruppe deltager Ministeriet for Videnskab, Teknologi og Udvikling, GEUS, Danmarks Rumcenter ved DTU, Farvandsvæsenet, Energistyrelsen samt Råstofdirektoratet og ASIAQ som faste medlemmer.

Målsætning

- Som led i kontinentalsokkelprojektet at skabe videnskabelig dokumentation som grundlag for at fremsætte krav om udvidet dansk/grønlandsk kontinentalsokkel i områderne nord for Grønland, nordøst for Grønland samt syd for Grønland inden for tidsfristen iht. Havretskonventionen.
- I forbindelse med arbejdet på at tilvejebringe dokumentationen skal forskningsressourcerne/faciliteterne så vidt det er muligt også nyttiggøres for anden arktisk forskning.

4.3. Beredskab til søs

Udsigten til øget besejling af de arktiske sejlruiter og den stigende trafik med krydstogtskibe, der besejler de grønlandske fjorde og bygder, medfører tilsvarende udfordringer for miljø og beredskab, idet der er tale om en udvikling i følsomme naturområder med yderst sparsom infrastruktur og store afstande.

Beredskabsopgaverne omfatter bl.a. maritim miljøovervågning og forureningsbekæmpelse, katastrofehjælp, støtte til sikker afvikling af civil skibstrafik, støtte til lokalsamfund mv. Beredskabsopgaverne varetages sideløbende med suverænitetshævdelsen af søterritoriet samt fiskeriinspektion. På den baggrund synes det relevant og ønskværdigt at undersøge mulighederne for etablering af arktiske redningsaftaler, hvor Grønland/Danmark kan indgå. Forsvaret er begyndt at undersøge mulighederne for indgåelse af samarbejdsaftaler med kystvagter i flere relevante lande.

Målsætning

- Indgåelse af arktiske redningsaftaler omfattende de grønlandske farvande.

5. Arktisk og nordisk samarbejde

5.1. Arktisk Råd

Arktisk Råd blev oprettet i 1996 gennem vedtagelsen af en ministererklæring mellem USA, Rusland, Canada, Kongeriget Danmark, Norge, Sverige, Island og Finland. Herved blev det hidtidige arktiske samarbejde udvidet fra det snævert miljøfaglige til et bredt program, der omfatter alle aspekter af bæredygtig udvikling. Således bredtes fokus ud fra udelukkende at omhandle miljø til at se på livs- og levevilkår for mennesker, som lever og bor i Arktis.

Et af Arktisk Råds mest markante resultater er *Arctic Climate Impact Assessment* fra 2005, som er et studie i klimaændringernes virkning i de arktiske områder. Herudover er der gennemført en række andre projekter, der har medvirket til en markant vidensudvikling om arktiske forhold.

Rigsfællesskabet optræder i Arktisk Råd under betegnelsen ”Denmark/Greenland/Faeroe Islands”.

5.1.1. Rådets rolle og struktur

Arktisk Råd har ikke kunnet spille så fremtrædende en rolle vedrørende bæredygtig udvikling i Arktis, som håbet ved etableringen. Det skyldes især, at USA har ønsket at nedtone Rådets rolle. På det organisatoriske plan har en meget forgrenet struktur sammen med manglende overordnet styring givet en begrænset gennemslagskraft. Arktisk Råd har dog, i kraft af nogle meget velunderbyggede rapporter, haft succes med udformningen af fælles ansvar på blandt andet klimatilpasningsområdet, erhvervs- og ressourceudvikling og overordnede arktiske spørgsmål.

Med henblik på en styrkelse af Arktisk Råd har Norge, Sverige og Danmark/Grønland besluttet at samarbejde om de kommende tre formandskaber. Norge, Sverige og Danmark/Grønland er enige om, at et grundlæggende problem i det arktiske samarbejde er den svage struktur og manglende koordinati-on. Der er derfor enighed om, at der skal etableres et fælles formandskabssekretariat for perioden.

Norge har – mod at bære omkostningerne til sekretariatets drift – ønsket sekretariatet placeret i Tromsø. Det er den fælles skandinaviske opfattelse, at et fast sekretariat vil betyde en styrkelse af Arktisk Råd, og det vil samtidig øge muligheden for synergi mellem regionale organisationer i Norden og Arktis. Rigsfællesskabet bidrager for nærværende økonomisk til det arktiske sekretariatsarbejde via Miljøministeriets drift af IPS – Indigenous Peoples’ Secretariat i samarbejde med Grønlands Hjemmestyre.

5.1.2. Forholdet til internationale og regionale organisationer

Arktisk Råds interessesfære og virkefelt falder sammen med andre regionale organisationer: Nordisk Ministerråd, Østersørådet og Barentsrådet. Realiteten er, at rådene i betydeligt omfang har overlappende interesser, om end med forskellig vægtning af emnerne.

Det forekommer umiddelbart mindre hensigtsmæssigt, at de fire råd ikke har et nærmere samarbejde, da hver stat f.eks. inden for miljøområdet trækker på de samme fagorganisationer, men en forudsætning for et eventuelt nærmere samarbejde vil være en udredning om, hvad og hvor meget hvert enkelt Råd udfører på specifikke arbejdsområder, og hvor mulighederne for et eventuelt samarbejde mellem rådene måtte ligge. Nordisk Ministerråd har mest aktivt og konstruktivt søgt at bidrage til et samarbejde, bl.a. gennem etableringen af det arktiske samarbejdsprogram. NMR deltager som observatør på Arktisk Råds møder.

EU Kommissionen har deltaget ad hoc på en række møder i Arktisk Råd. Det menes, at Kommissionen agter at søge observatørstatus i Arktisk Råd. Dette ville være en positiv udvikling, dels fordi det ville ligge i forlængelse af EU's strategi om Den Nordlige Dimension, dels – og især – fordi det ville øge Kommissionens indsigt i arktiske forhold, hvilket anses at ville være til gavn for Grønland i samarbejdet med EU.

Målsætning

- En styrkelse af Arktisk Råds rolle og struktur.
- Resultatorienteret dansk formandskab for Arktisk Råd fra 2009 til 2011.
- Arbejdsdeling mellem Nordisk Ministerråd, Østersørådet og Barentsrådet skal afdækkes.

5.2. EU's Nordlige Dimension og Det Arktiske Vindue

Ved den første ministerkonference i 1999, hvor grunddokumentet om EU's Nordlige Dimension blev til som "Conclusions of the Chair", blev det efter indlæg fra Grønland noteret at,

The Conference identified three globally important fields of co-operation in the Arctic: Environmental protection, sustainable development and arctic research. The Arctic Window in the Northern Dimension was seen by the Conference as an additional reason for fostering close links between the Union and the Arctic co-operation. An Arctic Window would also increase attention to arctic indigenous peoples in the Northern Dimension co-operation.

Dette var i 1999 den eneste reference til det arktiske samarbejde.

Den Nordlige Dimension (DND) blev fornyet i en ændret udformning gennem EU's beslutning om at inddrage Rusland, Norge og Island som partnere og aktive i udformningen af *The Northern Dimension Policy Framework Document*. Hermed skifter samarbejdet karakter, og DND er nu et fælles partnerskab mellem Rusland, EU, Norge og Island. Operativt ledes DND af "Ministerial meetings of the four partners" på udenrigsministerniveau. Det daglige arbejde ledes af en "steering group" bestående af EU, Rusland, Norge og Island.

Grønland er nævnt i DND, og "det arktiske vindue" omtales stadig af forskellige deltagere i processen som EU's mulighed for en dialog om unionens arktiske politik. Operativt er sagen en del af Rigsfællesskabets udenrigspolitik.

Målsætning

- Rigsfællesskabet skal arbejde for, at EU udvikler en heldækkende arktisk politik.
- DND skal bruges som løftestang for EU-finansiering af aktiviteter i det arktiske område.

5.3. EU-partnerskab

Grønlands Landsstyre og den danske regering underskrev den 27. juni 2006 en politisk fælleserklæring med EU om partnerskab for perioden 2007-2013. Fælleserklæringen åbner op for samarbejde imellem Grønland og EU på andre områder end fiskeriet. Efterfølgende vedtog Rådet² med hjemmel i den politiske fælleserklæring, en afgørelse om partnerskab, der giver Grønland ret til at modtage 25 millioner EUR årligt i budgetstøtte til en/eller flere bestemt/e sektor/er.

Efter Rådets afgørelse har både Grønland og EU sammen udarbejdet relevante reguleringer som skal danne grundlaget for udbetalingen af de 25 millioner EUR. Der er tale om en implementeringsregulering samt et tilhørende annex (også kaldet programmeringsdokumentet), et fakta-ark samt en finansieringsregulering. Sammen skal disse dokumenter medføre EU kommissionens udbetaling af budgetstøtten til Grønland i et par rater om året. Udbetaling af en rate vil være afhængig af opnåelse af de af Grønland definerede mål og milepæle samt en årlig sektorpolitisk afrapportering til Kommissionen.

Grønlands Hjemmestyre har udpeget uddannelsesområdet som sektorpolitisk satsningsområde for den første programmeringsperiode, dvs. årene 2007-2013. Prioriteringen af uddannelsesområdet er først og fremmest begrundet i, at Hjemmestyret allerede er i gang med en omfattende indsats for at opkvalificere befolkningens kompetencer og for at unge skal tage en kompetencegivende uddannelse. Dernæst at området samtidigt kan bane vejen for en fortsat kompetenceopbygning i Grønlands Hjemmestyre på EU-området, specielt indenfor et område der allerede har berøringsflader med udlandet og med EU. Endelig kan det tilføjes, at uddannelsesområdet har en naturlig indfaldsvinkel til de øvrige mulige sam-

² Rådets afgørelse den 17. juli 2006 om forbindelserne mellem Det Europæiske Fællesskab på den ene side og Grønland og Kongeriget Danmark på den anden side.

arbejdsområder, således at der over årene kan prioriteres på uddannelse indenfor de øvrige samarbejdsområder.

Målsætning

- Forbindelserne mellem EU og Grønland skal udvides og styrkes og bidrage til en bæredygtig udvikling af Grønland.
- Forbindelserne skal danne ramme for dialog og opnå mål igennem konsultation og skabe grundlag for økonomisk, finansielt, videnskabeligt og kulturelt samarbejde.
- Senest inden udgangen af juni 2010 skal partnerskabet evalueres, parterne bør forud herfor drøfte strategien for det fremtidige fortsatte eller evt. udvidede samarbejde.

5.4. EU- OLT samt Grønland–Danmark udviklingssamarbejde

Grønland opnåede efter sin udtræden af EF i 1985 status som OLT (Oversøiske Lande og Territorier). OLT'erne er organiseret i en organisation ved navn Overseas Countries and Territories Association - "OCTA". Grønland er medlem af OCTAs bestyrelse.

Årets målsætninger fastlægges under det årlige EU - OLT Forum. Der er nedsat 5 arbejdsgrupper til at nå de mål, man har sat sig. De 5 arbejdsgrupper omhandler områderne handel og regional integration, oprindelsesregler, miljø, finansielle centre og det fremtidige EU-OLT samarbejde. Grønland har ledet arbejdet i miljøarbejdsgruppen i 2006.

Miljøsamarbejde og samarbejde vedrørende klimaforandringer er prioriteret. OCTA peger på forskning som satsningsområde, anerkendelse af OCTA som organisation til deltagelse ved internationale konferencer og en trepartsstrategi for bæredygtig udvikling med et miljøfokus.

OCTA har sammen med moderlandene arbejdet ihærdigt for at få indflydelse på de kommende ændringer af oprindelsesreglerne i EU's fremtidige handelsaftaler. OCTA har støttet, at reglerne skal være mere udviklingsorienterede men har samtidigt understreget, at det regime der skal gælde for ACP (Afrikanske, Caribiske og Stillehavslandende) ikke uden modifikationer kan implementeres i OLT landene, og at det derfor er afgørende at gå i dialog med OCTA forud for evt. beslutninger herom. Endelig peger OCTA på, at "transshipment" (dvs. måden varer indføres på i EU fra tredjelande) også skal kunne anvendes fremover. Kommissionen har lovet at konsultere OCTA.

Kommissionen har udarbejdet en omfattende miljørapport og en miljøprofil for hver OLT. Rapport og profil har været i høring hos OLT'erne og de enkelte medlemsstater. Rapporten skal være retningsgivende for kommissionen, når den skal godkende OLT landestrategier, som kommissionen yder støtte til via den 10. Europæiske Udviklingsfond.

Der afholdes årligt OLT Forum og Ministermøde. Det er kutyme, at Landsstyremedlemmet for Udenrigsanliggender deltager. EU moderlandene deltager lejlighedsvist på ministerniveau, hvilket ofte har indflydelse på kommissionens deltagelse på Kommissærniveau.

Målsætning

- Grønland/Danmark skal aktivt præge arbejdet for en revision af OLT-ordningen, bl.a. via den kommende Grønbog fra Kommissionen om OLT-ordningens fremtid.
- Grønland/Danmark bør deltage i miljøsamarbejdet, dels på ekspertniveau dels for at bidrage med know-how og erfaringsudveksling med de øvrige OLT'er. Grønland/Danmark skal støtte OCTAs standpunkt om at miljøprofilerne bør danne grundlag for en trepartsstrategi med fokus på miljøområdet.

5.5. EU-programadgang

Grønland har adgang til en række EU-programmer på baggrund af Grønlands tilknytning til EU gennem OLT-ordningen. Disse er:

- Uddannelse og træning (livslang læring- og aktive ungeprogrammerne)
- Rammer for konkurrenceevne og innovation (CIP-programmet)
- Forskning og teknologi (7. rammeprogram)
- Kultur og audiovisuel udvikling (media 2007- og kultur 2007-programmerne)
- Human Resources (H RTP Japan programmet)

Grønland har tidligere med succes benyttet sig af muligheden for at deltage i EU-programmerne indenfor forskning (5. rammeprogram), kultur (udvekslinger og udstillinger) og folkeskoleområdet (udveksling). I 2007 er der endvidere et uddannelsesprogram i gang med støtte fra Leonardo Da Vinci programmet om e-læring og mindskelse af uddannelsesfrafald.

Målsætning

- At kortlægge muligheden for yderligere benyttelse af EU-programmer i fælles samarbejde eventuelt med andre relevante danske ressortministerier og EU-programkonsulenter.

5.6. Nordisk samarbejde

Grønlands deltagelse i Nordisk Råd og Nordisk Ministerråd (NMR) bygger på de ændringer, som Helsingfors-aftalen fik indføjet i 1984. Helsingfors-aftalen med tilhørende aftaler mv. danner således rammen for samarbejdet på dette område.

I både det parlamentariske samarbejde og ministerrådssamarbejdet føres den grønlandske politik af de grønlandske folkevalgte i direkte dialog med deres nordiske kolleger. På både parlamentarisk plan og på ministerniveau drøftes arktiske spørgsmål inden for det nordiske samarbejde. På ministerrådssiden giver det sig udtryk i, at der indenfor forskellige sektorer er mulighed for fælles nordisk økonomiske støtte til arktiske initiativer og projekter.

Grønland kan fremføre sine synspunkter i Nordisk Ministerråd ganske som de øvrige lande. Grønland har dog ikke formel kompetence. Under de nordiske samarbejdsministres møde i Finland den 4.-5. september lykkedes det efter flere års aktiv indsats at forbedre de selvstyrende områders stilling i det nordiske samarbejde, herunder mulighed for at opnå fuldt medlemskab af alle organer, styrelser og institutioner i det nordiske fællesskab. Det betyder også, at de fremover kan lede ministermøder, embedsmandskomiteer og diverse arbejdsgrupper.

Målsætning

- Når det gælder arktiske spørgsmål vil det være en fælles målsætning at drage maksimal fordel af Nordisk Ministerråds samarbejde med henblik på at støtte den erhvervsmæssige, kulturelle og miljømæssige udvikling i det arktiske område.
- Danmark og Grønland vil i de forskellige ministerråd støtte og videreudvikle arktiske initiativer, herunder fælles nordiske satsninger gennem Nordisk Ministerråd, i Arktisk Råd og relevante regionale arktiske sammenhænge.

- Danmark har formandskabet for Nordisk Ministerråd næste gang i 2010. Danske formandskabsprogrammer i Nordisk Ministerråd vil fremover medtænke arktiske spørgsmål aktivt i sine programmer og prioriteringer.

6. Oprindelige folk i Arktis

Grønland og Danmark har tradition for et tæt og konstruktivt samarbejde om at fremme vilkårene for verdens oprindelige folk. Ifølge det danske regeringsgrundlag er det et mål at styrke og intensivere Danmarks indsats for at fremme og beskytte menneskerettighederne internationalt. En af Regeringens mærkesager på dette område er fremme af oprindelige folks levevilkår og rettigheder.

Det har bl.a. ført til, at FN på dansk-grønlandsk initiativ har oprettet et Permanent Forum for Oprindelige Folks Anliggender, der blev indviet i maj 2002. Danmark og Grønland har også arbejdet aktivt for FN's Generalforsamlings vedtagelse af den 13. september 2007 af Deklarationen om Oprindelige Folks Rettigheder, samt FN's Menneskerettighedsråds beslutning den 14. december 2007 om at oprette en rådgivende ekspertgruppe vedr. oprindelige folk med mulighed for deltagelse af eksperter blandt oprindelige folk. Endelig har Danmark og Grønland arbejdet for FN's udpegning af en specialrapportør vedr. oprindelige folks friheds- og menneskerettigheder.

6.1. Erfaringer fra hjemmestyreordningen

Med indførelsen af Grønlands Hjemmestyre har Grønland igennem mange år selv haft ansvaret for de ressortområder, der påvirker det grønlandske folks sociale, politiske, kulturelle og økonomiske udviklingsmuligheder.

En meget stor del af de omkring 370 mio. oprindelige folk andre steder i verden har ikke samme mulighed for at påvirke deres egen situation, enten fordi de ikke er anerkendt af deres respektive stater og nationale regeringer, eller fordi deres behov og krav til tilværelsen opfattes som værende i konflikt med deres omgivelser.

Det internationale samarbejde mellem oprindelige folk, stater, NGO'er og andre interesserede parter, som Danmark og Grønland har medvirket til at oparbejde igennem de seneste årtier, i regionale og internationale organisationer som Nordisk Råd, Arktisk Råd og FN, medvirker i stigende grad til at synliggøre oprindelige folks forhold og særlige behov for beskyttelse.

6.2. Strategi for oprindelige folks rettigheder

Danmark lancerede i 1994, i et samarbejde med Grønland, "Strategi for danske støtte til oprindelige folk". Strategien har til formål at sikre, at oprindelige folk får adgang til den rette form for udviklingsstøtte. Strategien er siden revideret i 2004 og suppleret med en omfattende vejledning til bistandsyderne, udarbejdet i et samarbejde med repræsentanter for oprindelige folk.

Dansk udviklingssamarbejde søger at fremme oprindelige folks muligheder for at deltage i tilrettelæggelsen af og gennemførelsen af udviklingsprogrammer, herunder den danske sektor program bistand, hvor det er relevant. I strategien understreges, at støtte til udviklingsprogrammer bør sigte på at forbedre oprindelige folks levevilkår, og på at give de oprindelige folk større indflydelse på deres egne forhold både nationalt og internationalt.

6.3. Traditionel viden

Oprindelige folks traditionelle viden om naturen og dens ressourcer er et vigtigt bidrag til bæredygtig udvikling. Oprindelige folks levevis er direkte knyttet til naturen, og i årtusinder har deres eksistens

været betinget af, at de dyrker og udnytter naturens ressourcer på et bæredygtigt grundlag. FN's konvention om naturens mangfoldighed (Biodiversitetskonventionen) forpligter de enkelte lande til at beskytte denne viden som understregning af dens værdi for bevaring af naturens mangfoldighed. Til at følge op på denne bestemmelse er der under konventionen nedsat en arbejdsgruppe, der er særegen ved at repræsentanter fra regeringer og oprindelige folk deltager på lige fod. Grønland og Danmark deltager aktivt i gruppens arbejde.

Traditionel viden behandles også i World Intellectual Property Organization (WIPO), som har nedsat en regeringskomité (Intergovernmental Committee (IGC) til i samarbejde med oprindelige folk at udarbejde forslag til retslig beskyttelse af intellektuelle ejendomsrettigheder, genetiske ressourcer, traditionel viden og folkløse. Danmark og Grønland deltager i dette udredningsarbejde, som også behandles i regi af FN's Permanente Forum og som indgår i Deklarationen om Oprindelige Folks Rettigheder.

6.4. Oprindelige folk i Arktis

Danmarks og Grønlands samarbejde om arktiske oprindelige folk går tilbage til 1973, hvor Arctic Peoples' Conference, som blev afholdt på Christiansborg, blev startskuddet til oprindelige folks internationale organisering.

Det gode samarbejde mellem Danmark og Grønland er medvirkende til at skabe nye muligheder for de arktiske oprindelige folk. Gradvist er det lykkedes at få etableret en platform for oprindelige folk til at få indflydelse på de vigtige processer og beslutninger vedrørende arktiske initiativer og samarbejde, der foregår i forskellige politiske fora på højt niveau.

Danmark og Grønland har siden 1991 samarbejdet med de øvrige arktiske lande om miljøbeskyttelse af det arktiske område igennem Arctic Environmental Protection Strategy (AEPS).

De arktiske oprindelige folks deltagelse i det arktiske miljøsamarbejde blev formaliseret under det dansk-grønlandske formandskab af AEPS, som i 1993 afholdt Ministermøde i Nuuk. Her lykkedes det på initiativ fra de deltagende oprindelige folks organisationer og med aktiv støtte fra Danmark og Grønland at få stadfæstet oprindelige folks vitale rolle i det arktiske miljøsamarbejde. IPO'erne har siden haft plads ved forhandlingsbordet i det vigtige konsensusforum.

Danmark og Grønland lancerede samtidig planerne for oprettelse af Indigenous Peoples' Secretariat (IPS), med det formål at koordinere og fremme oprindelige folks deltagelse i det arktiske samarbejde. IPS blev oprettet i 1994 i tilknytning til Grønlands Hjemmestyre og opererer fortsat med finansiell og logistisk støtte primært fra Danmark og Grønland.

6.5. Levevilkår

De arktiske folks levevilkår, herunder særligt oprindelige folks situation, er centralt for arbejdet med bæredygtig udvikling. På dansk-grønlandsk initiativ blev den arktiske levevilkårsundersøgelse, Survey of Living Conditions in the Arctic (SLiCA) et af de første projekter i Arktisk Råds regi. Konceptet er udviklet af Grønlands Statistik med finansiell støtte fra Grønland, Danmark og de nordiske lande og omfatter i dag data fra mere end 7000 interviews blandt inuit i Alaska, Canada, Grønland og oprindelige folk i Chukotka, samt et mindre antal interview blandt samer i Sverige og Norge, hvor dataindsamlingen endnu ikke er blevet afsluttet. De første delrapporter blev offentliggjort i 2007.

I forbindelse med Norges overtagelse af formandskabet for Arktisk Råd vil klimaændringer og levevilkårene for oprindelige folk i Arktis, i en globaliseret verden, være væsentlige prioritetsområder i en 6-årig aftale (2006-2012) med Sverige og Danmark-Færøerne-Grønland, der følger efter Norge på formandsposten.

Hermed er der skabt forbindelse mellem arbejdet i Arktisk Råd og Nordisk Ministerråds Arktiske Samarbejdsprogram for perioden 2006-2008, hvor Ministerrådet fokuserer på fremme af de oprindelige folks levevilkår og økonomiske og kulturelle udviklingsmuligheder.

6.6. Den menneskelige dimension

Det internationale samarbejde om udarbejdelsen af Arctic Human Development Report (AHDR), inspireret af UNDP's Human Development Report, har medvirket til etablering af den nødvendige fokus på menneskelige dimension i det arktiske samarbejde og har resulteret i bedre overblik over en række vitale forhold for de arktiske befolkninger og den videre udvikling af det arktiske område.

Rapporten er blevet til på initiativ fra Standing Committee of Parliamentarians of the Arctic Region (SCPAR). Organisationen afspejler sammensætningen i Arktisk Råd, hvor der er både dansk og grønlandsk repræsentation og parlamentarisk medlemskab, og er et bindeled til de bevilgende myndigheder. Danmark og Grønland var i 2004 værter for den 6. konference for parlamentarikere fra den arktiske region, som blev afholdt i Nuuk.

Arbejdet omkring opfølgning på AHDR er koncentreret om et projekt vedr. udvikling af arktiske sociale indikatorer i perioden 2006-2008. Indikatorerne skal bruges til at spore og overvåge den samfundsmæssige udvikling i Arktis, baseret på sammenlignelige og målbare data, med henblik på arktisk politikudvikling. En foreløbig rapport vil blive præsenteret på 6th International Congress of Arctic Social Sciences, som afholdes i Nuuk i august 2008 i forbindelse med at Grønlands Universitet varetager formandskab og sekretariat for International Arctic Social Science Association (IASSA).

6.7. Klimaændringer

Ovennævnte prioriteter er vigtige, idet arktiske folk, herunder oprindelige folk i det arktiske område, i disse år oplever markante klimaændringer, som påvirker deres levevilkår. Eksempelvis dokumenterer Arktisk Råds klimarapport (Arctic Climate Impact Assessment, ACIA), hvordan arktiske oprindelige folk har tilpasset sig tidligere tiders klimaændringer. Rapporten peger imidlertid på, at klimaændringerne kan få store konsekvenser både på kort og på længere sigt og bør forebygges ved, at der opbygges kapacitet og kompetence og ved tilpasning.

6.8. Levende ressourcer

Grønlands afhængighed af de levende ressourcer, herunder fangststyr til understøttelse af den traditionelle inuit fangerkultur, gør det nødvendigt at investere i forskning og forvaltningsmæssige tiltag vedr. flora og fauna. Grønland er alene eller sammen med Danmark aktiv i en række internationale forsknings- og forvaltningsorganer. Grønland er for anden gang formand for Arktisk Råds Conservation of Arctic Flora and Fauna arbejdsgruppe, som tager sig af fælles anliggender vedr. bevaring af den arktiske flora og fauna, herunder ved inkorporering af oprindelige folks traditionelle viden om lokale forhold.

6.9. Perspektiver

Grønlands udstrakte selvstyre og erfaring med hjemmestyremodellen, naturressourceforvaltning, klima, miljø og bevarelse af kulturværdier vil til stadighed være en model til inspiration for verdens oprindelige folk. Disse ressourcer udgør et væsentligt element i Danmarks internationale arbejde med at fremme oprindelige folks rettigheder og aspirationer. Danmark og Grønland vil fortsætte det gode og konstruktive samarbejde i relevante fora for at styrke oprindelige folks ret til kontrol med egen udvikling og egen politiske, økonomiske, sociale og kulturelle situation.

Målsætning

- Fortsat implementering af Danidas Strategi for Støtte til Oprindelige Folk samt fremme af oprindelige folks rettigheder som indeholdt i FN's Deklaration om Oprindelige Folks Rettigheder.
- Fortsat udvikling og styrkelse af arbejdet i FN's Permanente Forum for Oprindelige Folks Anliggender, herunder arbejde for implementering af handlingsplanen for FN's Andet Internationale 10-År for Oprindelige Folk (2005-2014) med titlen "Partnership for Action and Dignity"
- Styrkelse af samarbejdet mellem Grønland og Danmark i forbindelse med rapporter til og eksaminationer i overvågningskomiteerne under FN's menneskerettighedskonventioner.
- Høj prioritering af samarbejdet i Arktisk Råd og underliggende arbejdsgrupper, herunder ikke mindst i SDWG som varetager den overordnede koordination af projekter vedrørende Rådets arbejde med de arktiske folk.
- Fortsat finansiell prioritering af inuits fælles arktiske interesseorganisation, Inuit Circumpolar Council, ICC, bl.a. med henblik på organisationens deltagelse i det arktiske samarbejde.
- Fortsat administrativ og logistisk understøttelse af Indigenous Peoples' Secretariat, IPS, der koordinerer deltagelsen i Arktisk Råds aktiviteter for de Permanente Deltagere.
- Støtte til projekter vedr. kortlægning af oprindelige folks levevilkår, herunder mulighed for bæredygtig økonomisk udvikling og bevaring af sprog og kultur.

7. Energi og mineraler

7.1. Vandkraft

Undersøgelser af mulighederne for at udnytte de åbenlyse vandkraftpotentialer i Grønland blev for alvor sat i gang i halvfjerdsene og firserne, da afhængigheden af den importerede olie blev aktualiseret gennem oliekriserne, og da medlemskabet af EF åbnede for økonomisk støtte til undersøgelserne.

Den indledende kortlægning førte til udarbejdelse af projektskitser, og situationen er i dag, at der er etableret vandkraftanlæg til lokalforsyning ved Nuuk i 1993 og ved Tasiilaq i 2004 samt et anlæg med energiforsætning i byerne Qaqortoq og Narsaq i 2007. Anlægsbyggeri til forsyning af Sisimiut er påbegyndt med forventet produktionsstart i 2009. Et kommende anlæg ved Ilulissat er planlagt. Ud over disse anlæg med afsætning i eksisterende byer af en vis størrelse arbejdes der med udnyttelse af vandkraft i lille skala til forsyning af enkelt bosætninger i Sydgrønland.

Flere projekter med udnyttelse af de større is-randspotentialer har været fremme op gennem firserne og halvfemserne. Aktuelt er der underskrevet et Memorandum of Understanding mellem Hjemmestyret og det internationale aluminiumsselskab Alcoa Inc. om etablering af et aluminiumssmelteri ved Maniitsoq.

Udnyttelse af denne vedvarende energikilde må forventes at fortsætte med en jævn udviklingstakt for etablering af bynære vandkraftanlæg til lokalforsyning - og i forbindelse med enkeltstående projekter med energiintensive virksomhed, som vil udnytte og/eller forarbejde råstoffer. Klimaændringer vil have stor indflydelse på mulighederne for at udnytte vandkraften. Vandkraft baseret på smeltevandsbassiner ved indlandsisen vil være følsomme overfor øget afsmeltning og ændringer i israndens beliggenhed og tykkelse.

Målsætning

- Samarbejde omkring effektiv udnyttelse af mindre potentialer, eventuelt kombineret med vandforsyning, til lokaliteter med begrænset afsætning.
- Samarbejde om teknisk udvikling af transmission af energien, der i dag foregår via luftledninger, og som kræver opretholdelse af back-up anlæg i tilfælde af udfald, da ø-strukturen i den grøn-

landske bosætning forhindrer fysisk sammenhængende net via luftledninger mellem afsætningsområderne.

- Samarbejde om undersøgelse af mulighederne for teknologisk udvikling af udnyttelse af smeltevandsmængderne direkte på indlandsisen eller i umiddelbar tilknytning hertil.
- Samarbejde, kortlægge og vurdere vandkraftpotentialet og dets følsomhed overfor klimaændringer.

7.2. Brint

Produktion af brint ved vandelektrolyse med energiinput fra vandkraftanlæg repræsenterer en transportmulighed for energi, kemisk bundet i en energibærer, der er uafhængig af direkte transmission. Introduktion af en sådan bærer af vandkraftenergi vil åbne muligheder dels for anvendelse i det grønlandske energisystem ved omstilling af eksisterende produktionsanlæg og dels for en eksportmulighed. Konceptet er fremtidsrettet og vil afhænge af bl.a. den teknologiske udvikling af brændselsceller og af enhedsomkostningerne ved energiproduktion fra tilstrækkeligt store grønlandske vandkraftanlæg.

Den involverede økonomi må antages at nødvendiggøre inddragelse af en eller flere eksterne investorer for aktivt at følge mulighederne for anvendelse af brint som bærer af energi fra større vandkraftanlæg i Grønland.

Arbejde med teknisk udvikling af brintteknologi foregår i dag adskillige steder i verden. Grønland valgte i 2006 at deltage i etableringen af en international organisation – NAHA (North Atlantic Hydrogen Association) – sammen med Færøerne og Island med støtte fra Norge. Organisationens deltagere vil skulle samarbejde om bl.a. vidensdeling.

Målsætning

- Samarbejde omkring en underbygget beskrivelse og kvantificering af mulighederne for attraktiv vandkraftenergiproduktion i Grønland.
- Adgang til relevante programmer indenfor brintforskningen samt udviklingsprojekter.
- Samarbejde omkring udviklingsprojekter mellem grønlandske innovationsenheder og relevante danske instanser.
- Større fokus på potentiel brintproduktion i forbindelse med projektering af vandkraftværker. Herunder både bynære potentialer og industripotentialer.

7.3. Kulbrinter

Arbejdet på kulbrinteområdet sker i dag inden for rammerne af Kulbrintestrategien fra 2003, som er vedtaget af såvel regeringen som landstytet. Kulbrintestrategien har hovedvægten på udbudsrunder 2006-2008, og udmøntningen af strategien forelægges løbende for Fællesrådet vedrørende Mineralske Råstoffer i Grønland. Der er bred politisk enighed i Grønland og Danmark om at arbejde for at udvikle råstofsektoren til et bærende erhverv, som bidrager positivt til den økonomiske udvikling og til skabelsen af nye arbejdspladser. Målsætningen er et væsentligt element i den langsigtede økonomiske politik, som har til hensigt at understøtte udviklingen af alternative erhvervssektorer til fiskeriet.

Det er en klar politisk forudsætning for alle råstofaktiviteter, herunder ikke mindst kulbrintefterforskning og -udnyttelse, at disse gennemføres sikkerheds- og miljømæssigt forsvarligt. Det arktiske miljø er sårbart, og det grønlandske erhvervsgrundlag og den grønlandske kultur er i stor udstrækning knyttet til naturen og miljøet.

Som følge af det høje omkostningsniveau for efterforskning i Grønland er det af stor betydning, at olieindustrien varetager en væsentlig del af de samlede efterforskningsaktiviteter. Det er således et væsentligt strategisk mål at gøre industrien interesseret i at investere i olieefterforskning i Grønland. Det er

i den forbindelse vigtigt, at myndighederne offentliggør klare målsætninger med hensyn til, hvordan, hvornår og på hvilke vilkår der agtes udbudt efterforsknings- og udnyttelsestilladelser i Grønland.

Udbudsrunder er et velegnet instrument til at få olieselskaber til at interessere sig for kulbrintepotentialet i Grønland, idet rundesystemet primært skal anvendes for attraktive områder med potentiale for konkurrerende ansøgninger. En åben dør procedure (hvor der løbende kan søges om tilladelser) kan anvendes i mindre attraktive områder, hvor konkurrence ikke umiddelbart forventes.

Råstofdirektoratet forelægger i 2008 et forslag til en strategi for havområder i Nordvest- og Nordøstgrønland for Fællesrådet vedrørende mineralske råstoffer i Grønland.

En forberedelse af disse områder til et eventuelt kommende licensudbud forudsætter, at der forinden tilvejebringes ny viden på en række områder som geologi, miljø og isforhold. Såvel det offentlige som industrien har allerede igangsat projekter vedrørende disse forhold.

Klimaændringer med smeltning af havis og indlandsis vil også have indflydelse på efterforskning og udnyttelse af olie og gas, idet stigende temperatur og smeltning vil øge tilgængeligheden og mulighederne for efterforsknings- og eventuelle indvindingsaktiviteter.

Målsætning

- Øge beskæftigelse og offentlig indtjening ved fremme af kulbrinteaktiviteter.
- Kulbrinteefterforskning og –udnyttelse gennemføres sikkerheds- og miljømæssigt forsvarligt.

7.4. Andre mineralske råstoffer

I december 2004 vedtog landsstyret og regeringen en ny mineralstrategi for Grønland med fokus på 3 temaer: geologi (efterforskning), markedsføring samt økonomiske og administrative vilkår.

Råstofdirektoratet er med til at finansiere og gennemføre en række geologiske, miljømæssige, logistiske m.m. undersøgelsesprojekter, som kan give ny viden om råstofpotentialet og betingelserne for udnyttelsen af dette. Dermed søger myndighederne aktivt at skærpe de private selskabers interesse for efterforskningsaktiviteter i Grønland. Der udføres en engageret indsats for at markedsføre råstofpotentialet i Grønland gennem deltagelse på internationale messer og udstillinger, samt ved direkte markedsførings tiltag over for udvalgte olie- og mineralselskaber. Den øgede interesse fra råstofindustrien har især været drevet af prisstigning på olie og en lang række metaller kombineret med resultaterne af mange års geologisk indsats. Dette har muliggjort en intensiv markedsføring af det grønlandske råstofpotentiale.

Efterforskningen er i disse år især rettet mod guld, molybdæn, zink, nikkel, rubiner og diamanter.

Ved udgangen af 2006 var der for de hårde mineraler i alt meddelt og ansøgt 40 efterforskningstilladelser, 14 forundersøgelsestilladelser og 2 udnyttelsestilladelser, hvilket er det højeste antal siden 1997. Den positive udvikling er fortsat i 2007 og 2008, hvor mineindustrien har søgt om nye tilladelser i Grønland.

De samlede investeringer i efterforskning i Grønland var i 2005 på 190 mio. kr. Dertil kommer anlægsinvesteringer på yderligere 350 mio. kr. i en olivin mine nord for Nuuk som åbnede i 2004. Investeringerne i guldminen i Sydgrønland er opgjort til 325,8 mio. kr.

Grønland har i dag to aktive miner som beskæftiger ca. 200 personer: Nalunaq guld minen i Sydgrønland og Seqi olivin minen. For at kunne få flest mulige lokale beskæftiget i disse miner, er der iværksat

en lang række konkrete uddannelses tiltag i Grønland for at kunne opkvalificere flere lokale til at arbejde i disse miner.

Udover de to aktive miner er der yderligere efterforskningsprojekter, som indenfor de næste fem år har et potentiale til at blive Grønlands næste miner. Blandt disse er eksempelvis molybdænforekomsten ved Mestersvig i Østgrønland, genåbningen af Maarmorilik bly-zink minen ved Uummannaq, eudialyt forekomsten i Kringlerne ved Narsaq og rubinforekomsten ved Fiskerhøjen samt den stigende fokusering på diamantefterforskning. Diamantefterforskning har bl.a. betydet, at der i 2004, 2005 og 2006 blev fundet omkring 700 diamanter i området syd for Kangerlussuaq.

Målsætning

Inden for rammerne af den gældende råstofordning mellem Grønland og Danmark er målsætningerne for området:

- at Grønland skal være et eftertragtet efterforskningsområde,
- at der skal sikres en rimelig samfundsmæssig andel i overskud ved udvinding,
- at vilkårene for tilladelser skal være rimelige for både små og store selskaber, robuste over for svingende konjunkturer samt enkle og lette at administrere for selskaber og myndigheder,

idet det forudsættes, at aktiviteterne skal foregå miljø- og sikkerhedsmæssigt forsvarligt, og at udviklingen af mineralsektoren skal understøtte udviklingen af et økonomisk selv bærende Grønland.

8. Beskyttelse og bæredygtig udnyttelse af naturen

De arktiske områder er unikke økosystemer, der repræsenterer store naturmæssige værdier. Disse naturgivne ressourcer har givet mulighed for udvikling af arktiske kulturer og traditioner. Udnyttelse af de levende ressourcer har således altid været grundstenen i de arktiske samfund og deres økonomi. Samtidig har man i de arktiske lande god tradition for at beskytte og sikre denne natur.

Grønland og Danmark arbejder med beskyttelse og bæredygtig udnyttelse af den biologiske mangfoldighed i internationale og regionale fora. Begge lande deltager aktivt i det arktiske og nordiske samarbejde, og har tilsluttet sig en række internationale konventioner på naturområdet, herunder Biodiversitetskonventionen, Ramsar-konventionen og CITES. Dette betyder, at landene blandt andet har forpligtet sig til at sikre en bæredygtig udnyttelse af flora og fauna. Naturforvaltningen er således underlagt regionale og internationale forpligtelser og aftaler, ligesom der er multilaterale og bilaterale aftaler om videnskabeligt samarbejde og rådgivning.

8.1. Fiskeri

Forvaltningen af en række arter er underlagt national kompetence samt regionale og internationale aftaler og er samtidig genstand for videnskabeligt samarbejde, der skal sikre den bedst mulige rådgivning. Denne udvikling har ført til et øget samarbejde med andre lande og organisationer med det mål at fiskeriet udøves på et bæredygtigt grundlag og overholder internationale forpligtelser.

Grønlands fiskeri er baseret på et kvotestyringssystem, der har til formål at sikre en bæredygtig udnyttelse af de enkelte bestande. Derfor fastsættes årligt en TAC (Total Allowable Catch) for de væsentligste arter på baggrund af biologisk rådgivning og under hensyntagen til socioøkonomiske hensyn, erhvervets interesser og internationale forpligtelser. Den biologiske rådgivning leveres fra Grønlands Naturinstitut og en række regionale og internationale organisationer, især ICES og NAFO.

Den stærkeste position i internationale forhandlinger opnås gennem påviselig bæredygtig udnyttelse af ressourcerne. Indgåelse af kyststatsaftaler kan fremme en bæredygtig udnyttelse af fællesbestandene uden at hævdevundne krav fortabes. Udnyttelsespotentialet ved fiskeri kan være stort, men ved evt. nedfiskning vil det kunne tage lang tid før bestande genetableres, og der dermed igen kan åbnes for fiskeriet.

8.2. Fangst

Fangst er en integreret del af det arktiske samfund. En bæredygtig udnyttelse af fangstressourcerne er vigtig for videreførelsen af lokale kulturer og traditioner. Fangsten anses som bæredygtig for en række fugle og pattedyr, men der er stadig bestande, hvor fangsten kan give anledning til bekymring.

I Arktis, hvor videnskabelige bestandsoptællinger er særligt omkostningsfulde og ofte forekommer med lav frekvens, bør man sikre det bedst mulige beslutningsgrundlag i forvaltningen af fangsttyrene. Der kan i nogle tilfælde være uoverensstemmelser mellem biologers viden og den lokale opfattelse af bestandenes status. Lokal modstand mod forvaltningsbeslutninger skaber pres på folkevalgte politikere for at allokere kvoter m.m., der tilfredsstiller lokale ønsker. I Arktis, hvor der er meget begrænsede muligheder for kontrol af fangsterne, er brugernes tillid og vilje til at overholde fangstbegrænsningerne essentiel.

Den grønlandske sælfangst er i disse år under pres grundet importforbud i to europæiske lande samt lanceringen et generelt EU initiativ, der har til formål at begrænse eller helt forbyde import af sælprodukter.

Internationalt er der en vis begrænset forståelse for oprindelige folks hvalfangst, mens en kommerciel fangst møder modstand fra både lande, NGO'er og enkeltpersoner. Videnskabeligt baserede argumenter imod (kommerciel) hvalfangst er ofte suppleret af argumenter af mere etisk karakter.

Målsætning

- at der kontinuerligt arbejdes på at sikre, at de levende ressourcer i det arktiske område udnyttes på et bæredygtigt grundlag, og sikrer det mest optimale langsigtede udbytte, samt at forsigtighedsprincippet følges i de tilfælde, hvor der mangler viden om bestandsudviklingen,
- at der kontinuerligt arbejdes på at sikre en regelmæssig overvågning af de levende ressourcer og inddragelse af lokale borgere i overvågningen/forvaltningen,
- at der i internationale sammenhænge samarbejdes for at udnyttelsen af Arktis levende ressourcer baseres på en rationel og sagligt begrundet forvaltningsstrategi.

8.3. Flora og fauna

Grønland har tiltrådt Biodiversitetskonventionen, der har til formål at beskytte og udnytte den biologiske mangfoldighed bæredygtigt samt sikre en retfærdig og ligelig fordeling ved udnyttelse af genetiske ressourcer. Ligeledes har Grønland tiltrådt Ramsar-konventionen og i den forbindelse udpeget 11 Ramsar-områder, der anses som vådområder af international betydning

Endvidere arbejdes der aktivt i andre internationale fora på naturområdet omkring biodiversitetsaspektet. F.eks. varetager Grønland Rigsfællesskabets interesser i arbejdsgruppen CAFF (Conservation of Arctic Flora and Fauna) under Arktisk Råd, hvor Grønland i 2006-2008 har formandskabet. CAFF kan i flere sammenhænge betragtes som den arktiske regions forum for aftaler om implementering af Biodiversitetskonventionen.

I forhold til Biodiversitetskonventionens tredje hovedformål om retfærdig og ligelig udbyttedeling har Grønlands Landsstyre vedtaget lovgivning, der regulerer adgang til biologiske ressourcer og som sikrer,

at Grønland får del i udbyttet ved udnyttelsen af ressourcerne. Visse typer grønlandske mikroorganismer har potentiel stor forsknings- og erhvervsmæssig værdi. Den grønlandske lovgivning på dette område har vakt stor international interesse.

Grønland har interesse i selv at overholde aftalerne på biodiversitetsområdet samt at få andre parter til det. I den sammenhæng er nedenstående målsætninger opsat:

Målsætning

- at der arbejdes for at styrke grundlaget for gennemførelsen af internationale aftaler om biodiversitet og bæredygtig udnyttelse af de levende ressourcer,
- at der i det arktiske samarbejde sikres tilstrækkelig fokus på biodiversitetsområdet,
- at der udformes et velfungerende reguleringssystem for adgang til biologiske ressourcer og udbyttedeling i Grønland, der kan tjene som inspiration for andre lande,
- at der ved internationalt samarbejde udarbejdes en vidensbank for dataopsamling om de levende ressourcer på Grønland.

9. Vejr, klima, natur og miljø

De arktiske egne er kendetegnet ved et barskt klima med ekstreme lys- og temperaturforhold, korte somre og sne- og isdække om vintrene. Økosystemerne og de enkelte arter, der lever i Arktis, har måttet tilpasse sig disse ekstreme forhold.

Befolkningen i Grønland er spredt ud over et meget stort geografisk område, og kilderne til forurening er derfor – i forhold til områdets størrelse – få og relativt små. Dog findes der enkelte lokalområder, hvor der er sket en kraftig kontaminering med miljøskadende stoffer stammende fra mineaktiviteter og militære anlæg.

En række af de påvirkninger, der er af miljøet i Grønland, stammer udefra. Det gælder ikke mindst den menneskeskabte klimaændring forårsaget af udledningen af drivhusgasser (særligt CO₂ fra fossilt brændstof). Derudover er en stor mængde af den forurening, der nu spores i Grønland, langtransporteret via atmosfæren eller havstrømme fra fjerne kilder.

De seneste 15 års samarbejde i Nordisk Ministerråd og i Arktisk Råd har henledt opmærksomheden på en række globale problemstillinger, som slår særlig hårdt igennem i Arktis. Det glæder særligt klimaændringer, forurening med langtransporterede miljøskadende stoffer, der løbende monitoreres i samarbejde med de øvrige arktiske lande.

9.1. Vejrforhold

Danmarks Meteorologiske Institut (DMI) er ansvarlig for den meteorologiske betjening af Grønland.

Hovedopgaverne i forbindelse med betjeningen af Grønland - der sker via DMI's døgnoperationelle vejrtjenestecenter i Kangerlussuaq (Søndre Strømfjord) samt fra DMI's centralvejrtjeneste i København - består i en meteorologisk døgnovervågning, herunder udsendelse af udsigter og varsler for Grønland og omliggende områder, drift og vedligeholdelse af et omfattende net af meteorologiske/klimatologiske målestationer, herunder 5 bemandede radiosondestationer i henholdsvis Tasiilaq, Scorebysund, Aasiaat, Narsarsuaq og Danmarkshavn (hvoraf de tre sidstnævnte drives på vegne af ICAO, der finansierer 95 pct. af udgiften til driften af disse stationer), samt meteorologisk betjening af luftfarten i Grønland i form af luftfartsoperationelle vejrudsigter og varsler.

Endelig varetager DMI opgaver i relation til skibsfarten i form af iskortlægning og islodsning fra bl.a. Iscentralen i Narsarsuaq.

Det konkrete omfang af DMI's aktiviteter i Grønland, der både har til formål at betjene det grønlandske samfund og at tilvejebringe observationer til brug for den meteorologiske betjening af Danmark og det øvrige Nordeuropa, er ikke fastlagt i lovgivning, aftale eller lign. For så vidt angår de meteorologiske observationer er Grønland, med omgivende farvande, indbefattet i det nationale danske område, som DMI forudsættes at dække jf. de internationale aftaler i FN's verdensorganisation for meteorologi, WMO.

Den nuværende betjening baserer sig bl.a. på rapporten fra en arbejdsgruppe vedrørende indsamling af vejrdato m.v. i Grønland fra 1994. I forlængelse af rapporten blev der i 1995 etableret et kontaktorgan mellem DMI og en række institutioner under det grønlandske hjemmestyre - det såkaldte NUNASIL, der mødes to gange årligt med henblik på at sikre en løbende koordinering af samarbejdsrelationerne.

9.2. Klimaændringer

Klimaændringer og deres konsekvenser er en stor samfundsmæssig udfordring, som Arktis og Grønland står overfor. Afhængigheden af havets ressourcer og af havet som transportvej er af afgørende betydning for den langsigtede udvikling i Grønland.

Arktisk Råd og den Internationale Arktiske Videnskabelige Komites rapport "Arctic Climate Impact Assessment" fra 2004 viste blandt andet, at de absolutte temperaturstigninger og konsekvenserne af dem er mere markante i Arktis end andre steder på kloden.

Reelt ved man kun lidt om, hvordan de arktiske økosystemer reagerer på de klimatiske forhold, og beskrivelsen af årsagssammenhænge i de arktiske økosystemer er generelt mangelfulde. Det gør det vanskeligt at give kvalificerede bud på, hvordan klimaændringer vil påvirke de arktiske økosystemer og naturressourcegrundlaget, og hvordan ændringerne vil indvirke på det lokale, regionale og globale klima. Dermed er det også vanskeligt for det grønlandske samfund at foretage de nødvendige tilpasninger til fremtiden. En proaktiv og koordineret samfundsmæssig tilpasning kan styrkes ved, at der udarbejdes en klimastrategi.

Klimaændringerne er allerede nu synlige i de arktiske egne, og ændringerne vil med høj sandsynlighed fortsætte og føre til en ændret adgang til biologiske ressourcer. Plante- og dyrelivet i de forskellige områder af Arktis er tilpasset til de ekstreme levevilkår. En marginal stigning i temperaturen vil derfor med stor sandsynlighed have mere markante konsekvenser for økosystemer og habitater i de arktiske egne end i mange andre dele af verden, og kan potentielt føre til ændringer i sammensætningen af dyre- og plantearter.

Klimaændringerne i Arktis kan føre til ikke kun lokale, men også regionale og globale konsekvenser. Samtidig er der risiko for feed-back effekter fra klimaændringerne på klimaet. Hvis f.eks. temperaturstigninger fører til en afsmeltning af indlandsisen i Grønland, vil denne ikke alene betyde en øget vandstand i verdenshavene - men vil også kunne påvirke de regionale og globale havstrømme. Lokalt vil afsmeltningen af indlandsisen betyde, at havsystemerne tæt ved kysten påvirkes, og dyrelivet i havet vil ændres.

En effekt af klimaændringerne kan være, at permafrosten smelter, og der vil frigives drivhusgasser, der har ligget fastfrosset enten i sneen eller i jordlag, der hvor permafrosten forsvinder. Alt andet lige vil det kunne føre til et øget indhold af drivhusgasser i atmosfæren. Polarhavet og den grønlandske tundra optager kulstof, og ændringer i forekomsten og udbredelsen af havisdækket og væksten på tundraen vil have betydning for dette kulstofoptag. Trods et sandsynligt øget nettooptag i tundraen pga. øget plantevækst, vil dette ikke kunne opveje den øgede frigivelse af drivhusgasser fra permafrosten og havisen.

I modsætning til andre arktiske egne findes der forholdsvis lange måleserier for vind, vejr, og havforhold i og omkring Grønland. Disse målinger er primært gennemført af Danmarks Meteorologiske Institut, men i de senere år suppleret med målinger fra målestationer drevet af Grønlands Forundersøgelser.

Igennem de senere 10-år har der også været en systematisk overvågning af Grønland og havet omkring Grønland fra satellit.

Frem til 2005 koncentrerede Rigsfællesskabets systematiske målinger af klimaeffekter i Grønland sig til ZERO-måleprogrammet på den østgrønlandske feltstation ved Zackenberg. Som supplement til dette program blev der i 2007 igangsat et lignende program på land og i havet omkring Nuuk.

I 2006 blev der igangsat en systematisk overvågning af indlandsisens rand. Denne overvågning vil sammen med andre programmer kunne give et mere korrekt billede af indlandsisens massebalance, og dermed også indlandsisens bidrag til ændringer i det globale havspejl.

Ud over ovenfor nævnte klimaovervågningsindsatser har en lang række danske forskningsinstitutioner gennemført klimaforskning i Grønland. Disse indsatser har typisk været gennemført i tætte samarbejder med forskere fra andre nationer, og der har særligt i forhold til glaciologiske undersøgelser, iskerneboringer og satellitundersøgelser, været et tæt samarbejde mellem danske og amerikanske forskere.

Resultaterne af den allerede gennemførte forskning, de lange måleserier og den gode infrastruktur i Grønland gør det oplagt at forske i arktiske klimaproblematikker i og omkring Grønland, og det er kendetegnende, at en stor del af klimaforskningen i forbindelse med det internationale polarår netop gennemføres i Grønland.

Det er vigtigt at fastholde den arktiske klimaforskning - også efter det internationale polarår - ligesom potentialet for klimaforskning bør udnyttes. Der er i 2007 taget initiativ til at styrke grønlandske forskningsinstitutioners rolle i klimaforskning i Arktis blandt andet ved forhandlinger om oprettelsen af et klimaforskningscenter forankret i Nuuk ved Grønlands Naturinstitut og Universitetet i Nuuk. Dette initiativ vil formentlig kunne udvikle sig til en vigtig platform for en styrket national og international forskningsindsats.

I betragtning af de alvorlige globale konsekvenser som klimaændringerne i Arktis kan have, ikke mindst når det gælder smeltningen af Grønlands indlandsis, kan Rigsfællesskabet medvirke til at sikre, at der indsamles viden om klimaændringerne, deres effekter i og omkring Grønland, og at der drages nytte af det enorme potentiale som det arktiske område, og specielt Grønlands indlandsis, har for kortlægningen og forståelsen af tidligere tiders klimaændringer. Rigsfællesskabet kan ligeledes medvirke til at formidle denne viden, så den kan indgå i beslutningsgrundlaget for internationale aftaler.

Målsætning

- at styrke forståelsen af de globale, regionale og lokale processer, der kendetegner arktiske klimaændringer,
- at beskrive og klarlægge effekten af interaktionen mellem luftforurening og klima,
- at styrke arktisk klimaforskning i og omkring Grønland,
- at styrke samarbejdet mellem grønlandske, danske og andre nationers forskningsinstitutioner,
- at anvende resultaterne af arktisk klimaforskning til at informere den internationale opinion og fremme internationale aftaler om begrænsninger i globale udledninger af drivhusgasser,
- at bidrage med videnskabeligt funderede prognoser med hensyn til klimarelaterede ændringer i miljø og naturforhold, som vil kunne bidrage til relevante tilpasningsindsatser i Grønland og globalt.

9.3. Forurening

Der er målt relativt høje niveauer af tungt nedbrydelige miljøgifte (POPer) og tungmetaller i menneskeblod og i modermælksprøver fra Grønland. Kilderne til tungmetaller og POPer findes først og fremmest udenfor det Arktiske område. De transporteres primært via luft- og havstrømme til Arktis, hvor der via fødekæderne sker en ophobning af stofferne. Derfor findes de højeste koncentrationer i fødekædernes øverste led og dermed også hos de mennesker, som indtager store mængder traditionel kost som havpattedyr.

Rigsfællesskabet har i sit bidrag til det internationale arktiske samarbejde prioriteret temaet miljø og sundhed højt, fordi miljøbelastningen af Arktis direkte påvirker Rigsfællesskabets befolkning i Grønland. Rigsfællesskabet har derfor også en særlig interesse i regulering og begrænsning af menneskeskabte emissioner af tungmetaller og POPer. Foreløbigt er de fremtidige indsatsområder aftalt som følgende:

- Gennemførelse af et monitoringsprogram til dokumentation af koncentrationsniveauer, udviklingstendenser og regelmæssige screeninger for nye forurenende stoffer.
- Løbende at undersøge niveauet af forurenende stoffer i befolkningen i Grønland, og at udbygge viden om potentielle og reelle sundhedseffekter.
- Dokumentere effekter af menneskeskabte langtransporterede forureninger i Arktis.
- Bidrage til viden om transport fra kildeområder, omsætning og afsætning af langtransporterede forureninger.
- Klarlægge konsekvenserne af en øget skibstrafik omkring Grønland, både i forhold til generel forurening samt for større uheld ved havari.
- På basis af eksisterende viden udarbejde estimer af den fremtidige belastning og deres konsekvenser.

Målsætning

- at Rigsfællesskabets indsats vedrørende den langtransporterede forurening fastholdes og overvåges,
- at oplyse befolkningen i Grønland om tungmetallernes og POPernes forekomst og potentielle skadevirkninger,
- at klarlægge konsekvensen og effekterne af den langtransporterede forurening,
- at anvende resultaterne af undersøgelser i Grønland til at påvirke den internationale opinion og fremme internationale aftaler om udfasning og begrænsninger i globale udledninger af langtransporterede forureninger.

9.4. Landsplanlægning

I forbindelse med den kommende kommunesammenlægning og den deraf følgende decentralisering af beslutningsansvaret ved kommuneplaner vil der i Grønlands Hjemmestyres centraladministration blive et markant øget behov for at styrke den overordnede centrale landsplanlægning.

Målsætning

- at Grønland og Danmark indleder et samarbejde om struktur og opgaver i den overordnede fysiske landsplanlægning – eksempelvis udformning af landsplaninteresser, og
- at Grønland og Danmark genoptager samarbejde i den såkaldte tinglysningsarbejdsgruppe.

9.5. Geodata

Den voksende aktivitet i Grønland på stort set alle felter stiller øgede krav om adgang til et aktuelt og pålideligt geografisk grundlag – på land så vel som til søs. Aktuelle og pålidelige geodata er grundlaget for en lang række aktiviteter indenfor områderne digital forvaltning, dataudveksling og distribution, søkortlægning og søsikkerhed, beredskab (herunder SAR), natur, klima monitorering, forskning, råstoffer, miljø, erhverv og turisme.

I henhold til Lov om Kort- og Matrikelstyrelsen ligger en væsentlig del af ansvaret for geodætiske og topografiske kortlægninger af Grønland og de omkringliggende farvande hos Kort- og Matrikelstyrelsen (KMS) i Danmark. Inden for by- og bygdezonen ligger ansvaret hos ASIAQ, som har overtaget ansvaret fra GTO. Grønlands Hjemmestyre har via GEUS (Danmarks og Grønlandske Geologiske Undersøgelser) gennemført omfattende regionale geofysiske opmålinger (ca. 250.000 km²), og disse data er tilgængelige for industrien. Der gennemføres løbende industrifinansierede, målrettede geofysiske undersøgelser i områder med højt mineraliseringspotentiale, og data indberettes til GEUS. Der er ligeledes gennemført en omfattende geokemisk kortlægning af Grønland med en dækning på ca. 1 prøve pr 30 km².

De Nationale Geologiske Undersøgelser for Danmark og Grønland (GEUS) er jf. lov nr. 536 af 6. juni 2007 databank for Grønland for så vidt angår geovidenskabelige data og undersøgelsesresultater. GEUS skal således opbevare, sikre og anvendeliggøre de geovidenskabelige data og undersøgelsesresultater, som indberettes til GEUS. GEUS skal endvidere stille data og undersøgelsesresultater til rådighed for Råstofdirektoratet.

Formålet hermed er at sikre tilstedeværelsen af en hensigtsmæssig grønlandsdatabase med henblik på at opnå den bedst mulige løsning af såvel forvaltningsmæssige som forskningsmæssige opgaver vedrørende mineralske råstoffer i Grønland, samt at sikre den bedst mulige og bredeste anvendelse af data til fremme af de overordnede samfundsmæssige mål på området.

Geodata er et helt nødvendigt grundlag for det meste af den moderne forskning, og etablering af et samlet informationsoverblik for geodata i Grønland vil kunne skabe øget mulighed på mange områder. Det er et vigtigt mål med infrastrukturen at kunne anvende de grundlæggende data som et sammenhængende, landsdækkende administrationsgrundlag. I digital forvaltning skal flere myndigheder på forskellige administrative niveauer kunne bidrage til løsning af den samme forvaltningsopgave, og her er det vigtigt, at administrationsgrundlaget er fælles.

I terror- eller katastrofesituationer - eller blot dagligdags alarmering - er det vigtigt, at politi, alarmeringstjenester og beredskab (og i særlige tilfælde Forsvaret) kan handle koordineret og på baggrund af det samme datagrundlag. Grønlandske stednavne skal derfor prioriteres og registreres digitalt på de fælles kortgrundlag (herunder Nuna-GIS) og således stilles til rådighed for myndigheder og andre brugere.

Med baggrund i principperne i EU-direktivet INSPIRE (Infrastructure for Spatial Information in Europe) og erfaringerne med udvikling af en geografisk infrastruktur i Danmark fastlægges en strategi for udvikling af en geografisk infrastruktur, som er tilpasset de særlige forhold og behov i Grønland og med fokus på såvel det maritime som det terrastiske område. Inden for rammerne af denne strategi vurderes det, at en sådan udvikling af infrastrukturen i særlig grad vil kunne understøtte den økonomiske udvikling, herunder blandt andet beredskab og sejladsikkerhed.

Målsætning

- at smidiggøre samarbejdet omkring kortlægning af Grønland – herunder i højere grad sikre indsamling og digital registrering af grønlandske stednavne,
- at videreføre det igangværende arbejde med modernisering og bedring af de eksisterende søkort,
- at videreføre det igangværende arbejde med at koordinere, ensrette og forbedre (herunder øget detaljeringsgrad jfr. lov om KMS) kortgrundlaget for grønlandske by- og bygdezoner, for det åbne land og for havet,
- at videreføre de igangværende drøftelser om samarbejdsmuligheder mellem Danmark og Grønland omkring adgang og brugsret til kort, såvel gamle som nye og i alle formater,
- at belyse mulighederne for at hjemtage til Grønland ansvaret for kortlægning af Grønland, herunder blandt andet eksisterende arkiv med flyfotos,
- at fortsætte samarbejdet i eksempelvis Nuna-GIS om opbygning en offentlig grønlandsk geodata-platform, som blandt andet, men ikke kun, skal omfatte digital forvaltning, dataudveksling og distribution, beredskab, sektor-data m.m.,
- Samarbejde om at indhente satellitdata fra udlandet med henblik på at lave en fælles kortlægning af ressourcer i Grønland samt eksempelvis til monitorering af klimaforandringer.

9.6. Særlige bevillinger til miljø- og naturarbejde samt til klimaarbejde i den danske del af Arktis - DANCEA

Folketinget angiver hvert år i finansloven rammerne for de statsligt finansierede miljø-, klima og naturaktiviteter i Arktis, som ligger ud over den normale fordeling af ressourcer mellem stat og hjemmestyre. Ordningen benævnes normalt DANCEA og udmøntes i 2008 af Miljøministeriet og af Klima- og Energiministeriet.

Ansvaret for monitorering, vurdering og begrænsning af de i overvejende grad globalt eller regionalt betingede påvirkninger af klimaet og miljøet i den danske del af Arktis betragtes som et fælles anliggende for rigsfællesskabets parter og et ansvar, som overlejrer den normale fordeling af ressourcer mellem stat og hjemmestyre. Fordelingen af opgaver følger den viden, som allerede er opbygget og de muligheder, som de facto forefindes i de forskellige administrative systemer. Her betyder det meget lille befolkningsunderlag og de tilsvarende små videnscentre og administrative enheder, at staten naturligt fortsat varetager en række monitorings- og vurderingsopgaver. Anvendelsen og implementeringen sker lokalt i hjemmestyrets regi og internationalt i statens regi.

Den menneskeskabte påvirkning af klimaet i Arktis stammer helt overvejende fra kilder udenfor det arktiske område, og også her gælder det, at mulighederne for at begrænse kilderne ligger udenfor Hjemmestyrets ressort. Klimaændringerne i Arktis er mere markante end noget andet sted på jorden og betydningen af ændringerne i Arktis er store. En opbygning af viden om disse forhold er væsentlig for mellemstatslige aftaler om begrænsninger i udledninger af drivhusgasser og afgørende for klimatilpassningsindsatser globalt, regionalt og lokalt.

Også langt den overvejende del af forureningen af Arktisk stammer fra kilder uden for området. En kortlægning af påvirkningernes kilder, transportveje ligger derfor uden for Grønlands grænser og muligheden for begrænsning af kilderne ligger uden for Grønlands Hjemmestyres nuværende ressort.

En meget stor del af faunaen i den danske del af Arktis udgøres af migrerende bestande. Der har i århundreder været en international udnyttelse af arter som hvaler og fisk også af lande, som ligger uden for Arktisk og uden for de pågældende arters opholdssteder, ligesom f.eks. migrerende fuglearter har været udnyttet af mange forskellige lande i og uden for Arktis. I dag er der stor international interesse og pres for beskyttelse af flere af de arktiske dyre- og fuglearter, og interessen og presset formuleres

ofte i internationale fora uden for Arktis. Forvaltningen - herunder beskyttelse og udnyttelse - af mange arktiske dyre- og fuglearter må derfor nødvendigvis aftales internationalt efter de retningslinjer, som til enhver tid er gældende mellem Staten og Hjemmestyret.

En del af miljø- og naturbeskyttelsesopgaverne i den danske del af Arktis er genuint af lokal karakter. Der er tale om opgaver som varetages af myndighederne og opgaver som naturligt må forventes varetaget af befolkningen, herunder de oprindelige befolkningsgrupper. Det formelle myndighedsansvar for miljø og natur er overdraget fra Staten til Hjemmestyret, men den viden, som er opbygget i det danske administrationsapparat og i danske institutioner og virksomheder, kan ikke overføres ved lov. På samme måde er der en folkeoplysning i den danske del af rigsfællesskabet, som - grundet den tidligere kolonitid - ikke er skabt i Grønland.

Staten støtter derfor i begrænset omfang en række lokale projekter, som sigter på at opbygge viden i det lokale administrationsapparat, pilotprojekter som demonstrerer ny tekniks anvendelighed samt information og andet, der bidrager til lokalbefolkningens viden om og deltagelse i miljøarbejde. Grundet Danmarks og Grønlands fælles historie og udviklingen, samt det grønlandske folks status inden for rigsfællesskabet mod et selvstyre, er Staten opmærksom på det behov for støtte, som andre oprindelige arktiske folk kan have i forbindelse med deres deltagelse i Arktisk Råds arbejde. Støtte til klimaprojekter sorterer under den danske Klima- og Energiminister, mens støtte til miljø- og naturprojekter sorterer under Miljøministeren.

Målsætning

- Staten sikrer inden for rammerne af DANCEA gennemførelsen af ovenstående aktiviteter.
- Grønland vil medvirke til gennemførelsen af ovenstående aktiviteter, bl.a. ved aktivt at støtte monitorering i Grønland og indsamling af prøver i Grønland.

10. Forskning

Der foregår såvel grønlandsk som dansk forskning i Grønland, både som selvstændige danske og grønlandske projekter og som samarbejdsprojekter. Grønland spiller i dag en væsentlig rolle i international forskning pga. de unikke muligheder for at undersøge processer af global betydning herunder klimaforandringer. Klimaforskningen med dens forskellige fagområder har helt særlige betingelser i Grønland. De geologiske lagserier og strukturer afspejler størstedelen af klodens geologiske udviklingshistorie, og de grønlandske økosystemer er enkle og i store områder upåvirkede af direkte menneskelig aktivitet. Grønland er derfor et oplagt værksted for såvel grundforskning som ressourceorienteret forskning.

Inden for de humanistiske og samfundsvidenskabelige områder tilbyder Grønland også særlige forskningsmuligheder indenfor samspillet menneske – natur. Det grønlandske samfund har i de seneste årtier oplevet en omfattende kulturel, social, økonomisk og erhvervsmæssig udvikling, som andre befolkninger har haft generationer til at tilpasse sig. Forskning i arktisk teknologi rummer ligeledes særlige muligheder og problemer f. eks. geotekniske problemer betinget af permafrost, krav til energisystemer med vedvarende energi og udviklingen af infrastruktur i regioner med spredt befolkning.

Resultater fra forskning er grundlaget for en lang række af strategiens øvrige emner. For eksempel vil svindet i isdækket i Polarhavet, der giver mulighed for væsentlig kortere transportruter mellem Europa og Asien og åbner for udnyttelse af kulbrinteressourcer i og ved Grønland kræve fysisk, geologisk og biologisk viden om området samt udviklingen af teknologi til transport og ressourceudnyttelse i arktiske farvande.

Kommissionen for Videnskabelige Undersøgelser i Grønland (KVUG) er rådgivende organ for den danske forskningsminister og for det grønlandske landsstyremedlem for forskning i spørgsmål vedrørende dansk-grønlandsk forskningssamarbejde.

Videnskabsministeriet har foreslået, at der etableres et tværvidenskabeligt forskningscenter, et ”klima-universitet”, der skal erhverve sig en grundlæggende viden om klimaet i de polare egne og fokusere på effekterne af klimaændringerne. Centret, der forventes at være klart i 2009, skal etablere en grundlæggende viden om klimaet i de polare egne og fokusere på effekterne af klimaændringerne i området, herunder vurdere sårbarhed og tilpasning til klimaændringer, samt hvordan de menneskeskabte klimaændringer kan begrænses. Ekspert i Danmark og Grønland har nærmere beskrevet en model for centret. Modellen danner baggrund for de videre drøftelser om etableringen af et center. Centeret tænkes finansieret via globaliseringsmidlerne.

Der er i forbindelse med Det Internationale Polarår (IPY) blevet tilført ekstra danske midler til Polarforskning. Midlerne uddeles af KVUG i 2007 og 2008. Det Internationale Polarår finder sted i perioden 1. marts 2007 til 1. marts 2009. Der er 123 godkendte internationale konsortier som har planlagt forskning i og omkring Grønland under IPY. Disse involverer omkring 3000 forskere fra 50 nationer, hvoraf de 270 kommer fra Danmark og Grønland.

Danmark og Grønland er medlem af de internationale arktiske forskningsorganisationer, herunder *International Arctic Science Committee* (IASC), *European Polar Board* (EPB), *European Polar Consortium* og deltager i øvrigt sammen *Arctic Monitoring and Assessment Programme* (AMAP), *Conservation of Arctic Flora and Fauna* (CAFF) under Arktisk Råd samt samarbejdsprogrammer under *Nordisk Ministerråd* og *Nordisk Råd*. Danmark og Grønland har et samarbejde med National Science Foundation (NSF), USA, gennem et ’Memorandum of Understanding’, og forskning indgår også i samarbejdet i *Joint Committee*.

Målsætning

- Grønland/Danmark skal udnytte den særlige beliggenhed og de muligheder, som Grønland giver for forskning på internationalt niveau samt den internationale interesse for området til at skabe mulighed for, at Grønland/Danmark kan være med og i nogle tilfælde førende på internationalt niveau.
- Grønland/Danmark vil i de internationale forskningsorganisationer og –miljøer arbejde for, at den dansk-grønlandske arktiske forskning (for)bliver en del af det internationale forsknings-system.
- Den arktiske forskning skal sikres på langt sigt gennem puljer og programmer, som gør det attraktivt for universiteter og sektorforskningsinstitutioner at (gen)opbygge arktiske forskningsmiljøer med stabil rekruttering.
- Kontinuitet og stabilitet i det dansk-grønlandske forskningsmiljø skal sikres. Hertil er det nødvendigt at skabe mulighed for rekruttering af unge forskere, såvel i Grønland som i Danmark.
- Grønland/Danmark vil formidle forskningsproblemstillinger og –resultater til beslutningstagere og til befolkningerne.

11. Infrastruktur

11.1. Øget sejlads i Arktis

Undersøgelser fra Arktisk Råd peger på, at stigende havtemperaturer vil få isen i de arktiske egne til at smelte. Hvis der smelter store mængder is, vil det ikke vare længe, før end rederier, der sejler mellem Europa og Asien, vil intensivere sejladsen i de arktiske farvande. Her tænkes særligt på transporten fra Europa til Asien, der sandsynligvis vil benytte Nordvestpassagen i det nordlige Canada, frem for hhv. Panama-kanalen eller Suez-kanalen, da der er mange tusinde kilometers sejlads at spare. Der kan herved

spares betydeligt på transportomkostningerne. Antallet af skibe, der sejler langs Grønlands vestkyst, vil formentlig derfor stige markant. Ligeledes må man forvente en øget transport af gas og olie fra det nordlige Rusland til resten af verden, hvor skibene vil sejle i internationalt farvand langs Grønlands østkyst.

En øget sejlads gennem Nordvestpassagen vurderes ikke at have en direkte indflydelse på Grønland, da skibene næppe vil planlægge at benytte havnene. Men enkelte skibe vil givet få behov for at lægge til kaj. Derfor er det vigtigt, at Grønland sikrer, at der er havnefaciliteter, der kan betjene skibe af den størrelse, der formodes at ville sejle igennem Davis Strædet.

Grønland skal endvidere tage højde for den øgede miljømæssige risiko, der kan opstå som følge af øget sejlads ud for Grønlands kyst. Her tænkes ikke kun på den forurening, skibene via øget sejlads i sig selv skaber, men også på den øgede risiko for olieudslip og andre større forureninger, skibene kan påføre naturen. Et større olieudslip vil være katastrofalt for den grønlandske natur.

Der bør tages initiativ til i internationalt regi at få etableret krav til skibe, der ønsker at sejle i arktiske farvande. Her tænkes på et samarbejde mellem Canada, USA, Grønland, Danmark, Island, Norge og Rusland, der alle er omgivet af arktiske farvande. Samarbejdet bør styrke indsatsen for sejladsikkerhed, så der stilles krav om, at alle skibe, der sejler i isfyldt farvand, er beredt på de farer, dette medfører.

Samtidig bør der også fokuseres på de nye handelsmuligheder, som sejladsen i områderne omkring Arktis bringer. Grønland må kunne udnytte de nye sejladsmuligheder til at tiltrække transittrafik.

Der er pt. ikke særlig stor trafik i de arktiske farvande. Det skyldes hovedsageligt, at tonnagen er dyr i anskaffelse, da der primært fra forsikringsselskabernes side stilles store krav til skibenes udstyr, hvis de skal sejle i isfyldte farvande. Hvis isen smelter, er det sandsynligt, at sejladsen vil stige markant - især i sommermånederne - da der er store summer at spare på de samlede transportomkostninger.

Da sejladsen forventes stort set udelukkende at foregå i internationalt farvand, er det nødvendigt med et internationalt samarbejde om at få etableret et regelsæt. Det er Rigsmyndighederne (i praksis Søfartsstyrelsen), der varetager myndighedsopgaverne af maritim karakter for så vidt angår regler om skibes konstruktion, udstyr, arbejdsmiljø og sejladsforskrifter, som er de områder, et givent internationalt regelsæt vil omhandle.

Målsætning

- at Grønland i samarbejde med Danmark forbereder en mulig øget sejlads i farvandene omkring Grønland,
- at grønlandske og danske myndigheder i fællesskab indgår samarbejde med øvrige arktiske nationer om udarbejdelse af regelsæt gældende for skibe, der ønsker at sejle i arktiske farvande,
- at potentielle handelsmuligheder, som følge af en ny transportstruktur i den nordvest-atlantiske region, identificeres.

11.2. Luftfart

På luftfartsområdet er beflyvningen mellem Danmark/Grønland og tredjelande reguleret af en række aftaler. Flyvning mellem Grønland og Island reguleres af den bilaterale luftfartsaftale mellem Danmark og Island fra 1950. Beflyvningen mellem Island og Danmark reguleres af luftfartsbestemmelserne inden for EU/EØS. Der finder en meget begrænset beflyvning sted mellem Grønland og Canada; denne reguleres af den bilaterale luftfartsaftale mellem Danmark og Canada paraferet i 1989. Der er p.t. ikke beflyvning fra Grønland til de øvrige lande i Arktis.

Alle flyvninger mellem Grønland og de arktiske lande er international flyvning mellem Danmark (Rigsfællesskabet) og det pågældende land og gennemføres på grundlag af dansk tilladelse i samråd med Hjemmestyret (samt tilladelse fra det pågældende land). Sådan beflyvning kan gennemføres med eller uden grundlag i bilaterale luftfartsaftaler mellem Danmark og det pågældende land.

Beflyvning forudsætter normalt, at et luftfartsselskab indledningsvis over for myndighederne anmelder sin interesse for erhvervsmæssig beflyvning af en eller flere konkrete ruter.

Beflyvningen mellem Grønland og Danmark er dansk indenrigsflyvning uden for EU og gennemføres på grundlag af dansk tilladelse i samråd med Hjemmestyret.

Hjemmestyret og Trafikministeriet har i juni 2004 udarbejdet rapporten "De fremtidige rammebetingelser for beflyvning af Grønland". Heri nævnes, at Hjemmestyret, da arbejdet med rapporten blev påbegyndt, havde følgende målsætninger: At billiggøre flytransporten til/fra og internt i Grønland for brugere/de rejsende, at opretholde en rimelig kapacitet og frekvens i flytrafiksystemet set i forhold til efterspørgslen samt at optimere Hjemmestyrets tilskud til flytrafiksystemet, både hvad angår tilskud til lufthavnsvæsen og betaling til flyselskaber for servicekontrakter til trafiksvage ruter.

Målsætning

- Grønland/Danmark imødekommer ønsker fra luftfartsselskaber om forøgelse og effektivisering af den internationale flytrafik mellem Grønland og nabolandene i Arktis, hvor det skønnes hensigtsmæssigt ud fra en samlet bedømmelse af trafikstrukturen.

12. Handel og Erhverv

12.1. Handelsaftaler og forpligtelser

For tiden mærker Grønland en øget international interesse for de mange potentielle muligheder, som netop findes på Grønland. Samtidig er det et officielt grønlandsk mål at tiltrække internationale investeringer. For at kunne løfte denne målsætning arbejdes fra grønlandsk side på at tilpasse sig de internationale handelsregler og forpligtelser. Dette vil styrke billedet af Grønland som et attraktivt investeringsland, men det vil også kunne give Grønland en bedre mulighed for at komme ind på nye markeder. Med udgangen af 2005 blev der på den baggrund igangsat en såkaldt notifikationsproces, som har til formål at bringe grønlandsk lovgivning i overensstemmelse med Verdenshandelsorganisationen WTO's regler. Grønland er i kraft af Kongeriget Danmarks medlemskab medlem af WTO.

Målsætning

- Samarbejde om tilpasning af grønlandsk lovgivning til de internationale handelsregler og forpligtelser.
- Samarbejde om grønlandsk tilslutning/tilpasning til de handelsaftaler, som Danmark via EU indgår, hvor dette er muligt og i Grønland/Danmarks interesse.

12.2. Veterinære og plantesundhedsmæssige godkendelser af grønlandsk eksport

Eksport af fødevarer udgør over 90 % af den samlede grønlandske eksport og er således en afgørende eksportvare for Grønland. Foruden den økonomiske værdi er produktionen af stor samfundsmæssig, kulturel og historisk betydning.

Eksport af arktiske fødevarer er derfor et højt prioriteret emne for Grønland, og det formodes, at værdien heraf vil stige i de kommende år. For det første medfører den globale opvarmning, at der kan dyr-

kes nye og flere afgrøder i Grønland. For det andet er forskning og innovation på området opprioriteret. Samtidig har en global velstandsstigning medført efterspørgsel efter luksusvarer, som de arktiske fødevarer modsvarer.

Grønland og Danmark har i fællesskab afklaret, at der kan eksporteres moskus og rensdyr til USA og Canada. Samtidig er Grønland og Danmark ved at indgå forhandlinger med EU om indgåelse af en decideret veterinæraftale. Det er fremskridt som viser styrken i samarbejdet mellem Grønland og Danmark, og det er derfor helt naturligt, at Danmark og Grønland opskriver fælles mål for dette område.

Danmark har inviteret Grønland til et styrket samarbejde på det plantesundhedsmæssige område for at sikre den plantesundhedskontrol og overholdelse af internationale aftaler, som er nødvendige for eksport af vegetabiliske fødevarer.

Målsætning

- Medvirken til hurtig og hensigtsmæssig løsning af veterinære og plantesundhedsmæssige barrierer for grønlandsk eksport af fødevarer til udenlandske markeder.
- Bidrag til grønlandske virksomheders fremadrettede opdatering med nye normer og standarder på det veterinære område.

12.3. International afsætning af grønlandsk kunsthåndværk

Grønland har en lang tradition for fremstilling af kunsthåndværk i forskellige materialer med oprindelse i Grønland, herunder forskellige skind-, ben-, sten- og mineralarter. Kunsthåndværket er blevet udviklet med tiden og finder hele tiden nye udtryksformer – også fordi der målrettet sættes på at udvikle dette som erhvervsområde i samspil med den øvrige erhvervsudvikling.

Der er på den grønlandske finanslov afsat midler til udvikling af kunsthåndværksområdet bl.a. med fokus på uddannelse af instruktører og på fremstilling af produkter med nye materialer. Kunsthåndværksområdet har opnået en væsentlig fremgang, og der er stort fokus på udvikling af produkter, der kan afsættes internationalt.

Grønland er ved at formulere en ny strategi og handlingsplan for kunsthåndværksområdet. Strategien og handlingsplanen vil blive udviklet to-strengt, således at den ene streng vil fokusere på en videreudvikling af den kunstneriske del og den anden streng vil fokusere på videreudvikling af den kommercielle del samt på markedsføring under hensyn til de rammer, som internationale aftaler som bl.a. CITES angiver.

Målsætning

- Fra Grønlands side arbejde for, at grønlandsk kunsthåndværk opnår større international eksponering via deltagelse i de internationale platforme, som dansk kunst o. lign, indgår i.

12.4. Turismefremme

Turisme er et globalt væksterhverv. Grønland har ligeledes oplevet en stabil vækst i antallet af turister, der kommer til Grønland via flyruter og på krydstogt. Tendensen er fortsat stigende. SAS har relanceret sin atlantflyvning om sommeren mellem Danmark og Grønland, og Air Iceland har startet en direkte rute mellem Nuuk og Reykjavik. Disse initiativer ventes at få væsentlig betydning for den fortsatte vækst i turismeerhvervet og dette erhvervs betydning for den grønlandske økonomi.

Turismen søges fremmet i Grønland, blandt andet af to årsager. Indtægterne fra turisme er reelt eksportindtægter, da der er tale om tilførsel af kapital udefra. Derudover har turismen flere positive beskæftigelsesmæssige effekter. Som et væksterhverv har turismen desuden den fordel, at behovet for personale er stadigt voksende, hvilket giver en positiv effekt på beskæftigelsen. Yderligere er turismen ikke begrænset til enkelte vækstbyer, men kan udvikles langt mere geografisk spredt, hvilket giver nye erhvervsmuligheder for de mindre byer og en række bygder. Endelig er arbejdspladser indenfor turisme ikke i risiko for at blive udflyttet til lavtlønslande i samme grad som andre eksporterhverv i den globaliserede økonomi. Dette er væsentlige pointer i forhold til den overordnede grønlandske indsats for at skabe alternative beskæftigelses- og indtægtsmuligheder i forhold til den traditionelle fiskerisektor og fangererhvervet.

Turisme søges også fremmet i forskellige internationale fora, og Grønland deltager i en række netværk i vestnordisk, nordisk og internationalt regi. Der søges til stadighed opdyrkning af nye markeder og målgrupper for at sikre en fortsat vækst i turismen. På produktsiden er viden om kundegruppernes præferencer og generelle tendenser centrale i udvikling af nye produkter, der kan styrke Grønlands profil som attraktivt og eksklusivt rejsemål.

Målsætning

- Fra grønlandsk side arbejde for informationsindsamling på udvalgte markeder med henblik på udvikling af markedsføringsplaner for trækning af udenlandske turister til Grønland.

12.5. Puljer til arktisk erhvervsudvikling og innovation

Produktudvikling er et væsentligt element for at kunne bryde ind på et marked samt for fastholdelse af konkurrencedygtighed over tid. Innovation kan betyde nye produkter og nye eksportmuligheder, og er således en væsentlig del af erhvervsudviklingen i Grønland såvel som i Danmark.

Grønland har igangsat en innovationsindsats ved etableringen af to innovationshuse for henholdsvis byggeri, miljø og energi samt fødevarer. Nutaaliorfik (Grønlands Innovationscenter) blev officielt åbnet i efteråret 2006, og Piorsaavik (Innovationshus Fødevarer) blev officielt åbnet i sommeren 2006. Nutaaliorfik har samtidig et samarbejde med Danmarks Tekniske Universitet (DTU) om ARTEK – Center for Arktisk Teknologi. De to innovationshuse samles i løbet af efteråret 2007 under et innovationscenter, som vil koordinere indsatsen på hele innovationsområdet.

Grønland satser i høj grad på brugerdriven innovation, hvor organisationer, virksomheder eller enkeltpersoner kan få afprøvet produktidéer sammen med personalet i de respektive innovationshuse. Således er det håbet, at innovation i Grønland fører til nye særegne produkter og knowhow med udgangspunkt i de specielle arktiske forhold, der kan skabe øget eksportomsætning.

Grønland har oprettet et program for produktudvikling og erhvervsudvikling på den grønlandske finanslov. Tilsvarende kunne det være fordelagtigt, hvis øvrige puljer, eksempelvis i nordisk regi, også kunne aktiveres i forhold til arktisk produktudvikling, innovation og erhvervsudvikling.

Nordisk regionalsamarbejde (NORA) er en del af Nordisk Ministerråds indsats på det regionalpolitiske område for så vidt angår Nordatlanten. Det er en af otte grænseregionale komiteer. De øvrige syv arbejder overvejende med grænseproblemsstillinger, mens NORA er mere orienteret mod at styrke regionen gennem konkret erhvervsrettet projektsamarbejde. NORA har fokuseret på marine ressourcer, turisme, IT, lokalsamfundsudvikling og transport. Et yderligere fokus på erhvervsudvikling og innovation kunne være fordelagtigt.

Målsætning

- Fremme samarbejder og partnerskaber mellem grønlandske og danske virksomheder omkring innovation samt offentlig-privat samarbejdsmuligheder på området.

13. Joint Committee

Den 6. august 2004 indgik Grønland, Danmark og USA tre aftaler i Igaliku:

- 1) En modernisering af Forsvarsaftalen fra 1951;
- 2) En erklæring om økonomisk/teknisk samarbejde og
- 3) En erklæring om miljøsamarbejde i Grønland.

Den tekniske aftale konstituerer *Joint Committee* med det overordnede formål, indenfor eksisterende rammer, at styrke båndene mellem det grønlandske og det amerikanske folk. Praktisk udføres arbejdet med projekterne i tre arbejdsgrupper: 1) Kultur og uddannelse, 2) Forskning, sundhed, teknologi og miljø samt 3) Handel, turisme, energi og logistik.

Joint Committee har eksisteret i snart 4 år. De indtil nu positive resultater betyder, at man fra grønlandsk/dansk side nu ønsker at forsøge sig med følgende:

- Færre men større projekter.
- Projekter og perspektiver der går på tværs af gruppernes arbejdsområder.
- Målrette borgeroplysningen om samarbejdets formål og resultater.

13.1. Kultur og uddannelse

Med henblik på at kunne klare sig i den globaliserede verden og i sin udvikling hen imod øget selvstyre har Grønland behov for en generel opkvalificering af arbejdskraften. Hjemmestyret har derfor iværksat en ekstraordinær uddannelsesindsats med henblik på både at få flere uddannet, og få arbejdsstyrken efter- og videreuddannet. Samarbejdet i regi af Joint Committee vil kunne understøtte denne indsats dels gennem tilvejebringelse af muligheder for uddannelse, efteruddannelse og studieophold i USA og dels gennem anvendelse af amerikanske undervisere og eksperter indenfor uddannelsesområdet i Grønland. Derudover vil samarbejdet generelt kunne generere en erfarings- og vidensdeling mellem uddannelsesmyndigheder og -institutioner i USA, Danmark og Grønland.

Som eksempel på målsætningen om at bruge amerikanske undervisere og eksperter i Grønland kan nævnes, at Grønland både i skoleåret 2006/2007 og 2007/2008 i kraft af Joint Committee samarbejdet for en 10-måneders periode har fået stillet en såkaldt English Language Fellow (ELF) til rådighed gennem U.S. Department of State. Denne ELF/engelsklærer underviser lokale engelsklærere i metoder, undervisningsplanlægning og andre aktiviteter indenfor engelskundervisning. Hvor den første ELF primært virkede som ekspert og konsulent for Hjemmestyrets pædagogiske udviklingscenter, Inerisaa-vik, i relation til undervisning i engelsk som fremmedsprog, vil den nuværende ELF også rejse rundt på kysten og undervise elever.

På kulturområdet forventes det, at Joint Committee samarbejdet vil kunne medvirke til styrkelse af netværkssamarbejde og kulturel udveksling samt til tilvejebringelse af uddannelses- og kursustilbud, der vil kunne fremme grønlandske kunstnere og kulturarbejders udviklingsmuligheder. Desuden forventes det, at samarbejdet vil kunne skabe bedre forudsætninger for større kendskab til grønlandsk kunst og kultur i USA og herunder også bedre muligheder for salg af grønlandske kunst- og kulturprodukter. Endelig forventes der også generelt en gensidig erfarings- og vidensdeling landene imellem.

Som eksempel på et aktuelt projekt, der er udsprunget af Joint Committee kan nævnes et udstillingsprojekt indgået mellem Grønlands Nationalmuseum og Peary-MacMillan museet i Maine om en online-udstilling, hvorved museerne formår at integrere nationale bidrag samt sikre en bred adgang til viden for befolkning såvel som for det internationale publikum.

Målsætning:

Uddannelse:

- Flere grønlændere uddannet og opkvalificeret i USA.
- Udbygge den uddannelses- og kompetencemæssige udveksling samt videns- og erfaringsdelingen mellem USA, Danmark og Grønland.
- Udveksle undervisere og eksperter.

Kultur:

- Styrke kendskabet til grønlandsk kunst og kultur i USA.
- Forøge formidling og salg af grønlandske kunst- og kulturprodukter i USA.
- Skabe gode rammer for kulturel udveksling og netværkssamarbejde.
- Tilvejebringe uddannelses tilbud, herunder kurser og workshops.
- Udbygge videns- og erfaringsdelingen mellem USA og Grønland.

13.2. Forskning, sundhed, teknologi og miljø

National Science Foundation (NSF), det grønlandske Direktorat for Kultur, Uddannelse, Forskning og Kirke og Dansk Polarcenter har underskrevet et 'Memorandum of Understanding' på forskningsområdet. Aftalens vigtigste punkter peger på flere amerikanske og tværnationale forskningsprojekter i Grønland, mere udveksling af forskere, afholdelse af fælles seminarer, konferencer og analyse møder, udvikling af menneskelige ressourcer herunder inddragelse af Ph.d.-studerende i forskningsaktiviteter og formidling af forskningsresultater internationalt såvel som til befolkningerne i de tre underskrivende lande. Samarbejdet har resulteret i:

- NSF har støttet et permafrostprojekt udviklet i samarbejde mellem ASIAQ (Grønlands Forundersøgelser), University of Fairbanks, Danmarks Meteorologiske Institut og Danmarks Tekniske Universitet med 5,7 mio. kr.,
- En række amerikanske forskere har afholdt offentlige foredrag i Grønland og
- Grønlandske elever og lærere har deltaget i eller besøgt amerikanske projekter i Grønland.

Joint Committee aftalen muliggør logistisk støtte til grønlandske og danske forskningsprojekter i Grønland. Der er i flere tilfælde ydet logistisk støtte af amerikanske myndigheder.

Omkring klima og miljø står Grønland med sine enorme ismasser i centrum for de mange internationale debatter om global opvarmning, og det er derfor i både Danmarks og Grønlands interesse at få rettet et amerikansk fokus mod det arktiske miljøes tilstand og de arktiske klimaforandringer.

Målsætning

- Ruste forskere og forskningsinstitutioner i Grønland til at spille en større rolle i international forskning indenfor områder med arktisk relation samt sikre, at viden produceret i og om Grønland formidles ud til samfundet.
- Grønland og Danmark skal styrke samarbejdet gennem 'Memorandum of Understanding' såvel med hensyn til fælles forskningsprojekter, udveksling af forskere, formidling af forskning som elevers og læreres deltagelse i amerikanske forskningsprojekter.

- Grønland og Danmark skal arbejde på en yderligere udbygning af mulighederne for logistisk støtte til forskningsprojekter.
- Fremme forskningsprojekter, der bidrager til forståelsen af arktiske klimaændringer og arbejdet med at mindske og imødegå klimaændringerne.

13.3. Handel, turisme, energi og logistik

Grønlands samhandel og økonomi er historisk og aktuelt bundet meget op på forbindelser til Danmark og Europa. Således er det et grønlandsk ønske, at udvikle og udvide handelsrelationer og forbindelser mod vest til Nordamerika – herunder særligt USA og det store amerikanske marked.

Øget adgang til det amerikanske marked kan give forøgede afsætningsmuligheder for det grønlandske erhvervsliv, øge antallet af nordamerikanske turister samt give større mulighed for amerikanske investeringer i Grønland. Således kan samarbejde i forhold til det amerikanske marked få en positiv økonomisk effekt i Grønland, hvilket også er vigtigt i forhold til at kunne understøtte f.eks. det kulturelle og uddannelsesmæssige samarbejde.

Arbejdsgruppen har fungeret som forum gennem hvilket en amerikansk virksomhed, Alcoa Inc. har undersøgt muligheden for og nu besluttet en lokalitet for opførelse af et aluminiumssmelteværk i Grønland. Ligeledes er der skabt mulighed for, at Grønland i dag kan eksportere rensdyr- og moskusoksekød til USA.

Ønsket om større projekter nødvendiggør en fælles strategi mellem Danmark og Grønland på de områder, hvor der ønskes en indsats. Store projekter kræver ligeledes en betydelig ressourceindsats, og dette meget ofte også i USA. Et tæt samarbejde med Udenrigsministeriet og ministeriets repræsentationer i USA samt Økonomi- og Erhvervsministeriet vil derfor være grundlaget for at opnå fælles resultater indenfor handel, turisme, transport og logistik.

Målsætning

- Identificere og fjerne barrierer samt optimere rammevilkårene for øget samhandel og økonomi- og erhvervsmæssigt samarbejde mellem Grønland og USA.
- Identificere og fjerne barrierer der hæmmer trafik og kommunikation mellem Grønland og USA.
- At Grønland, ofte i samarbejde med Økonomi og Erhvervsministeriet og Udenrigsministeriet, diskuterer og sætter nye fælles handels-, turisme-, transport- og logistikmålsætninger inden for samarbejdet med USA.
- Øge de amerikanske virksomheders interesse for at investere i grønlandsk erhvervsudvikling med øget grønlandsk beskæftigelse og indtjening til følge.

14. Kulturelt samarbejde i Arktis

Der er et mangeårigt grønlandsk ønske om kulturelt samarbejde indenfor det arktiske område. Forskel- ligartede samfundsstrukturer i de arktiske lande og transportforholdene har vanskeliggjort udviklingen af dette samarbejde. Fremme af almen folkelig kontakt og projekter kunstnere og andre kulturfolk imel- lem er således betinget af bedre samarbejdsrelationer.

På trods af de nævnte faktorer er der etableret et vist samarbejde på myndigheds-, institutions- og orga- nisationsniveau, ligesom der har været kulturel udveksling og kontakter kunstnere og kulturarbejdere imellem.

På myndighedsniveau er der indgået hensigtserklæring, bl.a. med Nunavuts regering. Kulturen udgør også en del af Joint Committee samarbejdet.

Indenfor sporten har Grønland nu i mange år deltaget i og også en enkelt gang stået for ”Arctic Winter Games”(AWG), konkurrencer med deltagelse af unge amatører fra de arktiske lande. For grønlandske unge har det været af stor betydning, i dette regi, at kunne prøve sig selv af ift. unge fra andre lande, i dette geografiske område, samt at møde- og få personlige kontakter i andre kulturer. I AWG deltager desuden en mindre kulturdelegation fra hvert deltagerland.

Såvel Grønlands Kulturhus ”Katuaq” som Nordens Institut (NAPA) har desuden i deres fundatser bl.a. forpligtigelser til også at varetage kultursamarbejde i det arktiske område. Dette har især gennem de sidste 10 år afstedkommet flere populære enkeltarrangementer.

Inden for det arktiske område har imidlertid ikke mindst Inuit Circumpolar Council (ICC), blandt deres andre aktiviteter også haft stor betydning for en vedvarende kulturudveksling, specielt i forbindelse med organisationens konferencer hvert 4. år.

Målsætning

Med udgangspunkt i allerede beskrevne samarbejdsrelationer vil følgende fortsat have høj prioritet:

- Projekter for kunstnere og kulturarbejdere.
- Kulturarv, såvel den materielle som den immaterielle.
- Kulturhistorie.
- Idræt.
- Sprog.

15. Grønlandske videregående uddannelser

15.1. Universitetscenter

Hovedredskabet for at udvikle og implementere en fælles arktisk strategi for de grønlandske videregående uddannelser vil blive Ilimmarfik – den grønlandske universitetspark i Nuuk.

Med etableringen af Ilimmarfik vil der ske en markant styrkelse af de grønlandske videregående uddannelser, således at der udvikles og forankres en viden og ekspertise, som kan anvendes til at styrke og udvikle Grønland generelt, og især under globaliseringsprocessen. Dette sker ved at samle de små nuværende grønlandske studie-, forsknings- og dokumentationsenheder under et tag med dertil tilknyttede kollegier og gæstelærerboliger. Dette skal medvirke til at skabe et dynamisk fagmiljø med potentiale for egne aktiviteter og for samarbejde med andre, det være sig tværinstitutionelt og internationalt, især indenfor arktisk samarbejde.

Målsætning

- At udvikle Ilimmarfik til at være en væsentlig akademisk aktør i udbydelsen af viden, uddannelser og forskning i arktiske forhold.
- At udvikle Ilimmarfik til at kunne rådgive om løsninger på samfundsmæssige, kulturelle og sociale mv. udfordringer, som befolkningerne i Arktis står overfor.

15.2. Arktisk teknologi

Det arktiske områdes specielle forhold stiller særlige krav til den teknologi, der er nødvendig for at opretholde og udvikle samfundene højt mod nord. Grønland udgør geografisk set en væsentlig del af Arktis, og selvom den grønlandske befolkning kun udgør ca. 1 procent af den arktiske befolkning, er landet en potentiel rollemodel for det arktiske områdes udvikling. En arktisk teknologi, der er afprøvet og accepteret i Grønland, vil således være et eksportemne til resten af Arktis.

Med disse betragtninger og mål som baggrund blev ARTEK (Center for Arktisk Teknologi) oprettet i 2000 som et samarbejdsprojekt mellem Grønland (Sanaartornermik Ilinniartfik-Bygge- og Anlægsskolen) og Danmark (DTU). ARTEKs opgaver er uddannelse, forskning og innovation inden for emnerne byggeri, energi og miljø.

Der er med start i 2001 oprettet en diplomingeniøruddannelse i Arktisk Teknologi, hvor de studerende påbegynder deres studium i Sisimiut, og efter 1½ år fortsætter på DTU i Lyngby. Derudover skal der under ARTEK udvikles efteruddannelse af folkeskolelærere, ingeniører m.fl. I forbindelse med forsknings- og innovationsaktiviteter har man bygget solfangere, et lavenergihus, gennemført forsøg med lavenergivinduer, ventilation, solvarme, grønlandske mursten og et spildevandsrensingsanlæg.

Målsætning

- Styrke innovationsaspektet ved at udnytte DTU's internationale kontaktnet.
- Styrke Grønlands internationale udvikling ved f.eks. at tilbyde et Arktisk teknologi-semester, som er åbent for grønlandske og udenlandske ingeniørstuderende.
- Sikre kontinuerlig videreførelse af ARTEKs projekter med henblik på at eksportere viden om arktisk teknologi.

15.3. Fjernundervisning

Grønlands infrastruktur og bosætningsmønster gør fjernundervisning og virtuel undervisning til en indlysende god idé, som vil kunne bruges i uddannelser på mange niveauer, herunder f.eks. de gymnasiale uddannelser. Der er søsat mange projekter om virtuel undervisning i både Danmark og Grønland, f.eks. planerne om Det Virtuelle Gymnasium, der blev startet i 2002 af Undervisningsministeriet. Mange gode idéer er strandet på manglen på virtuelle undervisningsmaterialer, få eller ringe erfaringer med virtuelle arbejdsformer, begrænsede efteruddannelsesmuligheder for lærere, ligesom den elektroniske infrastruktur og prisfastsættelse i Grønland ikke beforder virtuel fjernundervisning.

I dag er det overvejende kortere, modulopbyggede kurser, der foregår som virtuel fjernundervisning, mens flerårige uddannelser oftest ikke tilbydes.

Blandt fordelene vil være: At uddannelse i højere grad bliver geografisk tilgængeligt for alle, at uddannelse i højere grad muliggør social mobilitet, og at der skabes et dynamisk fagmiljø for undervisere i f.eks. de gymnasiale uddannelser med samarbejde på tværs af skoler og Nordatlanten.

Målsætning

- At udvikle undervisningsmaterialer, arbejdsformer, efteruddannelseskurser for lærere osv., så virtuel fjernundervisning i Arktis kan blive en realitet indenfor en kort årrække.

KOMMISSORIUM

Kommissorium for arbejdsgruppen for en arktisk strategi nedsat af Udenrigsminister Per Stig Møller og Landsstyremedlem for Finanser og Udenrigsanliggender Josef Motzfeldt d. 22. august 2006 i Nuuk

Der er stigende interesse for undersøgelse af klimaændringer og de konsekvenser og udfordringer disse medfører i forhold til Grønland og det arktiske område. I erkendelse af dette ønsker de to ministre nedsat en arbejdsgruppe, der skal fremkomme med forslag til en bredtfavnende arktisk strategi. Følgende emner er af ministrene prioriterede i arbejdet:

- Nordvest – passagen
- Grønland, Globalisering, Handel
- EU – partnerskabsaftalen
- Joint Committee
- Kontinentalsokkel – projektet
- Arktisk Råd (kommende formandskab)
- International Polar Year 2007 – 2009

Det overordnede formål med arbejdet skal være at fremkomme med en fælles grønlandsk – dansk, sammenhængende, strategi for det arktiske område.

Arbejdsgruppen skal kortlægge, hvilke ministerier, styrelser og direktorater der skal inddrages i arbejdet – og i samarbejde med disse belyse aktiviteter og interesser som baggrund for udarbejdelsen af et forslag til en arktisk strategi.

Arbejdsgruppen skal fremkomme med sit forslag om en fælles arktisk strategi til de to ministre inden årsskiftet 2006/2007.